

OJCZYZNA

ZABAWY ARTYSTYCZNE
SŁOWIAŃSZCZYNA

SCENARIUSZE
ZAJĘĆ
DLA NAUCZYCIELI

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
FAKTY, MITY, INTUCIJE	5
SŁOWIAŃSKA WIEŻA BABEL	21
W ŚWIECIE BAŚNI SŁOWIAŃSKICH	34
BOCIANIE ŁAPY	50
ZWYCZAJE SŁOWIAŃSKIE – ZWYCZAJE POLSKIE	57
CERAMIKA SŁOWIAŃSKA	67
POSŁOWIE	71

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Projekt współfinansuje

MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA

Projekt „Ojczyzna Słowiańszczyzna – zabawy artystyczne” został dofinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Biura Edukacji Urzędu m.st. Warszawy.

WSTĘP

Przedstawiamy zestaw scenariuszy zajęć do edukacji wczesnoszkolnej, które powstały jako część projektu „**Ojczyzna Słowiańszczyzna – zabawy artystyczne**”.

Zestaw sześciu scenariuszy zawiera elementy warsztatów, które prowadzone były z uczniami warszawskich szkół podstawowych przez animatorów Stowarzyszenia Przyjaźni Polsko-Serbkiej. Głównym celem naszych działań było rozbudzanie **twórczej postawy** uczniów i kształcenie ich **umiejętności artystycznych**: plastycznych, manualnych, teatralnych i innych. Jednocześnie tematyka projektu, który skupiony był wokół **dziedzictwa słowiańskiego** i kultury narodów słowiańskich, pozwoliła na kształtowanie wśród uczniów zainteresowania innymi kulturami, ich spuścizną i zwyczajami. Szukaliśmy „trzeciej drogi” między odrzuceniem Słowiańszczyzny i jej naiwną mitologizacją.

Pomysł stworzenia i udostępnienia scenariuszy dla pedagogów zrodził się jeszcze na etapie planowania naszych warsztatów, jednak dopiero ogrom pozytywnych emocji i zapał nauczycieli, rodziców oraz kadry szkolnej sprawił, że naprawdę zrozumieliśmy znaczenie tego przedsięwzięcia. Warsztaty, które prowadziliśmy, spotkały się z entuzjastycznym przyjęciem zarówno ze strony dzieci, jak i ze strony nauczycieli. Zrozumieliśmy wtedy, że projekt ma szansę na trwanie, jeżeli prześlemy nauczycielom paleczkę i damy im do ręki materiały pomocnicze, które posłużą jako podstawa do planowania własnych lekcji.

Staraliśmy się, by w scenariuszach znalazły się wszystkie elementy, które niezbędne są do przeprowadzenia zajęć: nie tylko **przebieg lekcji**, ale też zestaw załączników i **materiałów pomocniczych**: samouczków, artykułów, kart pracy dla uczniów, prezentacji dla nauczycieli. Wszystkie scenariusze mają również określone treści nauczania zgodne z **podstawą programową** edukacji wczesnoszkolnej.

W publikacji znajdują się scenariusze sześciu warsztatów. Mogą one być traktowane jako całość, mogą jednak być również realizowane pojedynczo i traktowane jako inspiracja czy uzupełnienie własnych planów dydaktycznych.

W naszym projekcie głównym sposobem działania były warsztaty artystyczne: teatralne, plastyczne, manualne czy kulinarne. To podejście znalazło odzwierciedlenie również w scenariuszach zajęć, jednak poza licznymi elementami ćwiczeń praktycznych i działań twórczych postaraliśmy się, by zajęcia przekazywały również **wiedzę** oraz kształciły te **umiejętności**, które ważne są dla ucznia na I etapie edukacyjnym. Dlatego w scenariuszach znajdują się również elementy pracy z

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

tekstem (czytania, słuchania, tworzenia własnych wypowiedzi ustnych), pracy w parach i grupach oraz prezentacji swoich działań i pomysłów.

Chcieliśmy jednocześnie, by w scenariuszach jak najmniej było metod typowo podających, które zastępowaliśmy **metodami aktywizującymi**. Choć do niektórych tematów załączamy prezentacje – przydatne przy wprowadzaniu całkowicie nowych tematów – to nie stanowią one nigdy głównego sposobu przekazywania wiedzy.

Scenariusze dostępne są na wolnej licencji **Creative Commons** – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0. Oznacza to, że - inaczej niż większość materiałów dostępnych w Internecie – mogą być rozpowszechniane bez naruszenia prawa, pod pewnymi jednak warunkami:

- ☐ **uznanie autorstwa** – prawa autorskie do scenariuszy przysługują Stowarzyszeniu Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Dlatego w wypadku rozpowszechniania, kopiowania i innego wykorzystywania scenariuszy, należy oznaczyć, że właścicielem praw do materiału jest Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej.
- ☐ **użycie niekomercyjne** – z rozpowszechniania materiałów nie można czerpać korzyści finansowych, ponieważ prawa majątkowe do scenariusza należą do Stowarzyszenia.
- ☐ **bez utworów zależnych** – materiał można rozpowszechniać jedynie w niezmienionej, oryginalnej postaci, bez adaptacji oraz modyfikacji.

Katarzyna Dobrzyńska i Małgorzata Leszko
koordynatorki projektu „Ojczyzna Słowiańszczyzna - zabawy artystyczne”

SCENARIUSZ NR 1

TEMAT: Fakty, mity, intuicje

OPRACOWANIE: Małgorzata Leszko, Katarzyna Dobrzyńska

CZAS: 120 minut

OBSZAR NAUCZANIA: I-III klasa szkoły podstawowej

TREŚCI NAUCZANIA ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

→ EDUKACJA PLASTYCZNA

Uczeń:

- ☐ podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne).

→ EDUKACJA SPOŁECZNA

Uczeń:

- ☐ jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej itp., wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa.

CELE ZAJĘĆ

- ☐ zdobycie podstawowej wiedzy dotyczącej historii i kultury dawnych Słowian
- ☐ zrozumienie źródeł i skutków istnienia stereotypów narodowych,
- ☐ kształtowanie postawy tolerancji wobec innych narodów i kultur
- ☐ rozwinięcie umiejętności plastycznych uczniów
- ☐ wzmacnianie postawy twórczej uczniów

METODY PRACY

- ☐ praca w grupach
- ☐ wykład
- ☐ burza mózgów
- ☐ ćwiczenia praktyczne

UWAGI: Scenariusz zajęć może być realizowany podczas zajęć świetlicowych lub podczas zajęć zintegrowanych.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE komputer, rzutnik, kartki a1, szmatki, flamastry, farby

PRZEBIEG LEKCJI

0

Rozpocznij lekcję od wyjaśnienia, że zajęcia poświęcone będą Słowianom. Zapytaj uczniów, czy wiedzą, co znaczy to słowo lub czy z czymś im się ono kojarzy. Skojarzenia uczniów **zapisuj na tablicy**.

1

Wy tłumacz uczniom, że Słowianie to dawny lud, który mieszkał w Europie i miał swój język, swoje zwyczaje, pieśni, tańce, styl życia. Powiedz uczniom, że Słowianie są przodkami Polaków, a także innych narodów, takich jak Rosjanie, Czesi czy Serbowie. Możesz posłużyć się metaforą drzewka (wykorzystaj **Materiał dla nauczyciela nr 2**).

2

Wyświetl **mapę współczesnej Europy (Materiał dla nauczyciela nr 3)**, która znajduje się w prezentacji. Poproś uczniów, by naradzili się w parach, które państwa ich zdaniem są krajami słowiańskimi.

3

Poproś pierwszą parę uczniów, by podała jeden **przykład państwa słowiańskiego** – jeżeli uda im się zgadnąć, przedstawiciel tej grupy może zaznaczyć odpowiednie państwo na tablicy magnesem w odpowiednim miejscu. Powtórz to ćwiczenie z każdą parą w klasie. Jeżeli nie udało się zaznaczyć wszystkich krajów słowiańskich w ciągu jednej rundki, **wymieniaj pozostałe państwa** i proś o ich zaznaczenie chętnych uczniów.

4

Po zakończeniu ćwiczenia **przeczytaj raz jeszcze zaznaczone państwa** słowiańskie. Podkreśl, że jest wśród nich Polska, a także znaczna część jej sąsiadów.

5

W oparciu o umieszczone w niej zdjęcia oraz informacje z **Materiału dla nauczyciela nr 1** przedstaw uczniom najważniejsze informacje dotyczące Słowian: na jakich terenach żyli i kiedy, jakie życie prowadzili, czym się zajmowali, jak się ubierali. Omawiając te tematy, odnoś się do czasów współczesnych i wskazuj najważniejsze różnice między dzisiejszym trybem życia i zwyczajami Słowian.

6

Podziel uczniów na 5 grup. Wy tłumacz, że każda grupa dostanie jedną grupę produktów do jedzenia (nabiał, warzywa, owoce, mięsa, różne), a zadanie polega na wybraniu 3-4, które ich zdaniem mogli jeść dawni Słowianie. Rozdaj uczniom kartki z pociętymi produktami (**Materiał dla ucznia nr 1**) i powiedz, że mają 5 minut na wybranie „słowiańskich” produktów.

7

Po upływie 5 **minut podziel tablicę na dwie części** i powieś na odpowiednich częściach rysunki: na jednej koszyk, a na drugiej – wózek (**Materiał dla nauczyciela nr 4**). Poproś każdą grupę, by wybrała jednego przedstawiciela, który przyczepi produkty słowiańskie do rysunku wiklinowego koszyka, a pozostałe produkty - do rysunku wózka.

8

Kiedy uczniowie przyczepią wszystkie produkty, **zapytaj całą klasę**, czy uważa, że któryś z elementów jest w złym miejscu. Następnie omów

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

poszczególne produkty w koszyku słowiańskim – jeżeli pojawiły się błędy, przewieś kartki w odpowiednie miejsca. Podkreśl, z jakich powodów Słowianie nie znali niektórych produktów (klimat, niezajomość techniki).

9

Zapytaj uczniów, co wiedzą po tej części lekcji o Słowianach, zapisuj wszystkie ich propozycje na tablicy w sposób hasłowy. **Porównaj hasła**, które podali, z hasłami, które podali na początku lekcji.

10

Powiedz uczniom, że teraz czeka ich **praca plastyczna**. Podziel uczniów na cztero- lub pięcioosobowe grupy i poproś ich, by pracując wspólnie stworzyli teraz **obraz Słowianina lub Słowianki** na podstawie zdobytych informacji. Rozdaj uczniom po jednym kartonie a1 na grupę i pokaż pozostałe materiały (kawałki materiałów, farbki, flamastry, koraliki, włóczka, plastelina itp.). Podkreśl, że poza samym wykonaniem pracy plastycznej uczniowie mają **wymyślić dla swojej postaci „biografię”**: imię, wiek, zajęcie, hobby itp. Powiedz, że na wykonanie tego ćwiczenia uczniowie mają 30 minut.

Po upływie czasu poproś grupy, by w kilku zdaniach **przedstawiły** swoje postaci.

11

Podsumowując tę część lekcji, podkreśl, że tworząc obraz jakiejś postaci (np. Słowianina, Polaka, kobiety itp.) posługujemy się nie tylko wiedzą, ale i stereotypem.

Przybliż uczniom **pojęcie stereotypu** (wykorzystaj **Materiał dla nauczyciela nr 5**) i podkreśl, że może on prowadzić do niesprawiedliwego i nierównego traktowania niektórych ludzi. Zapytaj uczniów, czy znają jakieś stereotypy i czy uważają, że są one prawdziwe. Wyłumacz uczniom, że nigdy nie można z góry wiedzieć, jakim ktoś jest człowiekiem, dlatego stereotypy są z gruntu fałszywe (opierają się na myśleniu „wszyscy x są y”).

Wyłumacz uczniom, że każdy naród ma własne stereotypy, np. Polacy inaczej postrzegają Chińczyków niż Japończycy. Każdy naród ma również autostereotyp, czyli stereotyp samego siebie.

12

Przedstaw uczniom **tabelę stereotypów** (**Materiał dla nauczyciela nr 6**). Wyłumacz, że w tabelę wpisane są powszechne przekonania jednych narodów (Rosjan, Polaków i Czechów) o sobie samych i o innych. Zadaj uczniom następujące **pytania**:

- ☐ Jak postrzegają siebie samych Rosjanie, jak Polacy, a jak Czesi – pozytywnie czy negatywnie, dobrze czy źle?
- ☐ A jak postrzegają ich inni? Czy w stereotypach dotyczących innych narodów jest więcej cech dobrych czy złych?

KOMENTARZ: Postrzegamy siebie w dobrych świetle, znacznie lepszym, niż postrzegają nas inni. Stereotyp dowartościowuje swojego autora, przedstawia swoją grupę w korzystnym świetle, a ośmiesza innych. Dlatego stereotypy wzmacniają uczucie niechęci między różnymi ludźmi.

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

- ☐ Porównajcie wzajemne przekonania Czechów i Polaków o sobie – czy jest w nich coś zaskakującego?

KOMENTARZ: Czesi często wskazują, że język polski jest śmieszny. Podobnie sądzą Polacy o języku czeskim. W stereotypach często przypisujemy innym negatywne cechy, które oni sami przypisują nam.

- ☐ Porównanie przekonania Polaków o Rosjanach z przekonaniem, które żywią o Polakach Czesi. Czy coś zwraca waszą uwagę?

KOMENTARZ: Polacy często uważają, że Rosjanie są „biedni i zacofani”. Co ciekawe, Czesi uważają to samo o Polakach. W stereotypach wychodzi na jaw, że mamy często poczucie wyższości nad innymi narodami, ale są też narody, które mają poczucie wyższości nad nami.

- ☐ Porównaj, co o Polakach myślą Czesi i Rosjanie. Czy te stereotypy są podobne?

KOMENTARZ: Stereotypy dotyczące jednego narodu różnią się między sobą – inaczej widzą nas Rosjanie, a inaczej Czesi, jeszcze inaczej zapewne Anglicy lub Chińczycy.

13

Na koniec tego ćwiczenia **zapytaj uczniów**, czy ich zdaniem stereotypy zapisane w tabelce są prawdziwe. Podkreśl raz jeszcze, że stereotyp opiera się na niesprawiedliwym uogólnieniu, tzn. założeniu, że wszyscy przedstawiciele jakiejś grupy mają określoną cechę.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Cz. I Materiały dla nauczyciela

- Materiał dla nauczyciela nr 1 – dawni Słowianie
- Materiał dla nauczyciela nr 2 – drzewko słowiańskie
- Materiał dla nauczyciela nr 3 – mapa Europy
- Materiał dla nauczyciela nr 4 – sklep dawnych Słowian
- Materiał dla nauczyciela nr 5 – stereotyp i uprzedzenie
- Materiał dla nauczyciela nr 6 – tabela stereotypów

Cz. II Materiały dla ucznia

- Materiał dla ucznia nr 1 – sklep dawnych Słowian

Material dla nauczyciela nr 1 – dawni Słowianie

SŁOWIANIE – SKĄD PRZYBYLI, KIM BYLI, CO PO NICH ZOSTAŁO?

Słowianie to grupa ludności wywodząca się ze dawnego ludu indoeuropejskiego o wspólnej kulturze, języku i historii.

Współcześnie narody z pochodzenia słowiańskie zamieszkują ziemie Europy Wschodniej i Południowej. Za kryterium przynależności do ludów słowiańskich przyjmuje się często obowiązujący w danym kraju język (z pochodzenia słowiański), i na tej podstawie wyróżnia się następujące kraje słowiańskie:

- ☐ Polska, Czechy, Słowacja – Słowianie zachodni,
- ☐ Ukraina, Białoruś, Rosja – Słowianie wschodni,
- ☐ Słowenia, Serbia, Chorwacja, Bośnia, Bułgaria, Macedonia, Czarnogóra – Słowianie południowi.

KONTROWERSJE

Podział wskazany powyżej odwołuje się do kryterium państwowości. Często jednak zapomina się o tym, że Słowianie jako lud nie stworzyli organizacji państwowej. Do dziś żyją grupy ludności takie jak Serbowie łużyccy czy Kaszubi, którzy zachowują swoją tradycyjną kulturę mimo braku własnych struktur państwowych. Jednocześnie sytuacja Serbów łużyckich jest poniekąd wyjątkowa – większość grup ludności, które nie stworzyły własnej organizacji państwowej, nie miała tego szczęścia. Słowianie połabscy czy Słowianie panońscy znikli z kulturowego krajobrazu Europy, poddając się wpływom innych narodów (germanizacja, madziaryzacja).

Drugi problem, z którym stykamy się, wydzielając państwa słowiańskie, to problem znaczenia kryterium narodowego czy etnicznego dla tożsamości obywateli danego państwa: zarówno polską, jak i bułgarską czy rosyjską kulturę tworzyli nie tylko „rdzenni” mieszkańcy wywodzący się od ludu prasłowiańskiego. W niektórych przypadkach – jak w krajach bałkańskich, gdzie w tyglu kultur spotykały się różne etnosy i narodowości – teza, że mieszkańcy „krajów słowiańskich” należą z etnicznego punktu widzenia do Słowian, jest co najmniej ryzykowna. Dlatego mówiąc o Słowianach, warto zwracać uwagę raczej na dziedzictwo i pozostałości kultury słowiańskiej (zwyczaje, obrzędy, wierzenia, język, folklor, rękodzieło), niż na przynależność etniczną obywateli tzw. krajów słowiańskich, której podkreślanie może prowadzić do nacjonalistycznego i rasowego widzenia społeczeństwa/narodu.

Skąd się wzięli?

Koncepcji pochodzenia Słowian jest wiele, i niestety – jak to często bywa w odniesieniu do zamierzchłej przeszłości – trudno jest wskazać tę prawdziwą lub nawet najbardziej prawdopodobną.

Okres istnienia wspólnoty słowiańskiej (czyli okres od momentu wyodrębnienia się Słowian jako osobnego ludu aż do rozpadu wspólnoty na poszczególne narody) trwał w przybliżeniu od VI w. p.n.e. do VI w. n.e. Większość badaczy zgadza się, że w

Material dla nauczyciela nr 1 – dawni Słowianie

schyłkowym okresie współistnienia plemion słowiańskich (VI wiek n.e.) zamieszkiwały one terytoria na południowy wschód od dzisiejszej Polski, czyli na północ od dolnego Dunaju i dalej na północny wschód ku Dnieprowi. Problemem jednak pozostaje pytanie o praojczynek Słowian, czyli miejsce, z którego wyruszyli w swoje wędrówki.

Kłopot w określeniu tzw. praojczyzny Słowian wynika z ograniczonej liczby źródeł pisanych z okresu prasłowiańskiego: nawet jeżeli w dziełach antycznych historyków pojawiają się wzmianki o „barbarzyńskich” plemionach, to określane są różnymi nazwami (Sklawini, Wenedzi), co utrudnia ich identyfikację.

Najważniejsze koncepcje naukowe lokują starożytnych Słowian:

- na terytorium dzisiejszej Polski (**dorzecze Wisły**),
- na **wschód od Polski** (dorzecze Donu i Dniepru, terytorium dzisiejszej Ukrainy).

Jednak istnieją również naukowcy, którzy skłonni są szukać praojczyzny Słowian aż na obszarach współczesnego Kazachstanu.

Słowiański life-style, czyli jak oni żyli

Ze względu na niewielką ilość materiałów historycznych z najdawniejszego okresu wspólnoty słowiańskiej, najprostsze jest opisanie trybu życia i zwyczajów słowiańskich z ok. VI w. n.e., a więc bezpośrednio sprzed podziału na poszczególne narody słowiańskie.

- ☐ Prowadzili osiadły tryb życia i trudnili się w przeważającej mierze rolnictwem (uprawą ziemi oraz hodowlą zwierząt), a także myślistwem, tkactwem i prostym rzemiosłem.
- ☐ Słowiański model społeczeństwa był typowy dla ludów tradycyjnych oraz patriarchalny – dominujące miejsce zajmował w nim mężczyzna. Słowianie wcześniej się pobierali – byli gotowi do małżeństwa już w wieku 14 lat.
- ☐ Słowianie wierzyli w wiele bóstw, oddawali cześć istotom nadprzyrodzonym, takim jak nawki, rusalki, wiły, także duchy domowe (dziady, domowiki) i duchy

NIE JESTEŚMY TU OD W CZORAJ?”

Problem pochodzenia Słowian nie był – i także dzisiaj nie jest – problemem czysto naukowym. Przez ostatnie trzysta lat, kiedy rozpoczęły się nowożytne badania nad etnogenezą Słowian, spór wykorzystywany był do celów ideologicznych i politycznych. Dlaczego?

Chodzi przede wszystkim o „prawo do ziemi przodków”. Teorie, które dowodziły środkowoeuropejskiego pochodzenia ludów słowiańskich traktowane były jako argument za prawem ludności polskiej do własnej ziemi i państwowości na terytorium Polski w okresie zaborów. Z kolei teoria „słowiańskich przybyszów” na ziemi nad Odrą i Bugiem wykorzystywała propaganda nazistowska w okresie III Rzeszy, usprawiedliwiając tym samym swoje roszczenia terytorialne wobec Europy Środkowej. Do tezy o tubylczej genezie Słowian na ziemiach polskich sięgała również propaganda komunistyczna w odniesieniu do tzw. Ziemi Odzyskanych.

Material dla nauczyciela nr 1 – dawni Słowianie

leśne czy wodne, czcili również naturę, np. drzewa czy rzeki. Jednak obok kultu tych istot półboskich oraz elementów przyrody uduchowionej Słowianie wierzyli w naczelne bóstwo nieba i słońca, którym wedle różnych źródeł mógł być Swarozyc lub Perun. Odtworzenie dokładnych wierzeń słowiańskich jest trudne ze względu na brak świętych tekstów (pismo pojawiło się dopiero w IX w. i było związane z chrystianizacją Słowian).

- ❑ Mieszkali na terenach leśnych oraz bagiennych, częściowo również stepowych, na terytorium o klimacie dość chłodnym.
- ❑ Ze względu na warunki klimatyczne Słowianie nie mieszkali w drewnianych domach, lecz w niewielkich ziemiankach, które lepiej trzymały ciepło wewnątrz pomieszczenia.
- ❑ Ubrania szyli głównie z materiałów naturalnych: lnu i skór zwierząt. Mężczyźni nosili zazwyczaj spodnie, na to koszulę spodnią (tzw, giezła) i sukmanę, czyli koszulę wierzchnią. Z kolei kobiety nosiły suknię spodnią, na którą nakładały zapaskę (suknię wierzchnią) i koszulę – giezłę. Kobiety nosiły również wiele ozdób: amulety z bursztynu i kości, szklane paciorki, przepaski na skroń, tzw, kabłączki skroniowe i zausznicze.

Linki do zdjęć w Internecie

[Link 1](#) – Słowianin i Słowianka

[Link 2](#) - giezło (suknia spodnia), rekonstrukcja

[Link 3](#) – łapcie - słowiańskie buty z łyka, rekonstrukcja

[Link 4](#) – kabłączki skroniowe

[Link 5](#) - ziemianka

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla nauczyciela nr 2- drzewko słowiańskie

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Material dla nauczyciela nr 3 – mapa Europy

Rys. *Europa – mapa polityczna*, Wikimedia, Aotearoa, CC BY-SA 3.0, [dostęp 15 grudnia 2012], dostępny w Internecie:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/Europa-mapa_polityczna.png

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbkiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla nauczyciela nr 4 – sklep dawnych Słowian

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbkiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla nauczyciela nr 4 – sklep dawnych Słowian

Materiał dla nauczyciela nr 5 – stereotyp i uprzedzenie

STEREOTYP – UPRZEDZENIE - DYSKRYMINACJA

Stereotyp to najprościej mówiąc uproszczony i społecznie zakorzeniony (tzn. nieindywidualny) obraz jakiejś grupy ludzi, sytuacji czy zjawiska. Niezwykle ważną cechą stereotypu jest fakt, że odnosi się on do wszystkim przedstawicieli danej grupy, np. do wszystkich Romów (stereotyp etniczny), wszystkich kobiet (stereotyp płciowy) czy wszystkich nauczycieli (stereotyp zawodowy). Stereotypy są często zabarwione negatywnie i mogą prowadzić do uprzedzeń, a w konsekwencji do dyskryminacji.

Tworzenie schematycznego modelu grup społecznych jest naturalną właściwością ludzkiego umysłu, który w ten sposób oszczędza wysiłek poznawczy, jaki trzeba byłoby włożyć w poznanie poszczególnych przedstawicieli jakiejś grupy.

Jednym z najbardziej rozpowszechnionych rodzajów stereotypów są stereotypy narodowe (etniczne), zwłaszcza dotyczące narodów sąsiedzkich lub mniejszości narodowych. Istnieją stereotypy narodowe globalne (podobne w większości społeczeństw mimo ich oddalenia od siebie i zróżnicowania), jednak najczęściej w poszczególne narody tworzą własne stereotypy innych narodowości, na skutek wydarzeń historycznych, kulturalnych, społecznych (np. inny jest stereotyp Rosjanina w Polsce, a inny w Serbii). Istnieją również autostereotypy, czyli schematyczne wizerunki, jakie narody tworzą w odniesieniu do samych siebie. Autostereotypy narodowe są zazwyczaj pozytywne (np. wszyscy Polacy są uczciwi i pracowici).

CZYM SKORUPKAS ZA MŁODU NASIAKNIE...

Stereotypy są przez nas nabywane najczęściej w dzieciństwie, kiedy bezrefleksyjnie przyjmujemy tendencyjne i uogólniające opinie panujące w środowisku. Co ciekawe, z badań wynika, że bardzo często w poznajemy stereotyp zanim jeszcze wiemy, do czego się on odnosi (np. dziecko chcąc kogoś obrazić, mówi do niego „ty Żydzie”, ale zapytane co to znaczy, nie potrafi powiedzieć, kim jest Żyd). Mimo że z czasem nasza wiedza o rzeczywistości zwiększa się, niezwykle rzadko podważamy stereotypy, którymi się kierujemy.

Stereotyp a uprzedzenie i dyskryminacja

Skoro tworzenie stereotypów jest naturalnym zachowaniem poznawczym, to co w nich złego? Stereotypy mogą prowadzić do powstawania uprzedzeń, czyli wrogich lub niechętnych postaw wobec członków jakiejś grupy wyłącznie ze względu na przynależność do tej grupy. Za podstawową różnicę między stereotypem a uprzedzeniem uznaje się silne emocjonalne nacechowanie uprzedzenia. Najkrócej mówiąc,

stereotyp + emocja = uprzedzenie

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbkiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla nauczyciela nr 5 – stereotyp i uprzedzenie

Natomiast dyskryminacja związana jest z działaniem - nierównym traktowaniem ludzi z powodu ich przynależności do określonej grupy, co do której żywimy uprzedzenia. Dyskryminacja może przybierać różne formy, nie tylko skrajne

(ludobójstwo, segregacja, przemoc fizyczna), ale także łagodniejsze, np. wykluczenie społeczne, stygmatyzacja, wyzwiska, ignorowanie.

Stereotypy są częścią naszego umysłu – trudno ich się wyzbyć. Należy jednak uświadamiać sobie ich istnienie i dążyć do zmniejszenia ich wpływu na nasze działania.

Materiał dla nauczyciela nr 6 – tabela stereotypów

		O TYCH NARODACH?		
CO MYŚLA...		Polacy	Rosjanie	Czesi
	Polacy	☐ Pracownicy, uczciwi ☐ Leniwi ☐ Gościnni ☐ Życzliwi i serdeczni ☐ Przywiązani do tradycji	☐ Pijacy ☐ Uczuciowi ☐ Złodzieje i oszuści ☐ Pracownicy ☐ Biedni i zacofani	☐ Mają poczucie humoru ☐ Tchórzliwi, bez honoru ☐ Piją piwo ☐ Śmiesznie mówią
	Rosjanie	☐ podstępni, cwani ☐ zarozumiali (uważają, że są lepsi od innych) ☐ pracownicy ☐ buntownicy i rewolucjoniści	☐ Dobroduszn, spokojni ☐ Pracownicy, dokładni ☐ Gościnni, pomocni ☐ Prości	
	Czesi	☐ zacofani, biedni ☐ zarozumiali ☐ śmiesznie mówią ☐ niepraktyczni, dumni		☐ Nowocześni ☐ Praktyczni, zorganizowani ☐ Pracownicy ☐ Zaradni

Material dla ucznia nr 1 – sklep dawnych Słowian

GRUPA I – NABIAŁ

TWARÓG	JAJKO	SEREK HOMOGENIZOWANY
ŚMIETANA	BITA ŚMIETANA	MLEKO

GRUPA II – OWOCE

JABŁKA	MANDARYNKI	BANANY
WINOGRONA	ŚLIWKI	JAGODY

GRUPA III – WARZYWA

DYNIA	KAPUSTA	PIETRUSZKA
POMIDORY	PAPRYKA	ZIEMNIAKI

Materiał dla ucznia nr 1 – sklep dawnych Słowian

GRUPA IV – MIĘSA

DRÓB	WIEPRZOWINA	DZICZYŻNA
KREWETKI	ŁOSOŚ	KARP

GRUPA V – RÓŻNE

CUKIER	RODZYNKI	HERBATA
MIÓD	GRZYBY LEŚNE	WODA

SCENARIUSZ NR 2

TEMAT: Słowiańska wieża Babel

OPRACOWANIE: Małgorzata Leszko, Katarzyna Dobrzyńska

CZAS: 120 minut

OBSZAR NAUCZANIA: II-III klasa szkoły podstawowej

TREŚCI NAUCZANIA ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

→ EDUKACJA POLONISTYCZNA

Uczeń:

- ☐ dostrzega różnicę pomiędzy literą i głoską; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście..

→ JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY

Uczeń:

- ☐ wie, że ludzie posługują się różnymi językami i aby się z nimi porozumieć, trzeba nauczyć się ich języka (motywacja do nauki języka obcego).

CELE ZAJĘĆ

- ☐ zdobycie podstawowej wiedzy dotyczącej pokrewieństwa między językami słowiańskimi
- ☐ zrozumienie znaczenia i sensu nadawania imion w kulturze tradycyjnej i współczesnej
- ☐ zrozumienie znaczenia pisma dla rozwoju cywilizacji
- ☐ rozwinięcie umiejętności plastycznych uczniów
- ☐ wzmacnianie postawy twórczej uczniów

METODY PRACY

- ☐ praca w grupach
- ☐ wykład
- ☐ ćwiczenia praktyczne

UWAGI: Scenariusz zajęć może być realizowany podczas zajęć świetlicowych lub podczas zajęć zintegrowanych.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: komputer i rzutnik, koszulki, farby i flamastry, pocięte kolorowe kartki, kartki a4, klej.

PRZEBIEG LEKCJI

0

Przed lekcją poproś dzieci, by na następne zajęcia przynieśli białe lub jasne koszulki – po jednej na każdego ucznia.

1

Rozpocznij zajęcia od **przypomnienia, kim są Słowianie**. Posłuż się do tego rysunkiem drzewka, które znajduje się w **Prezentacji dla nauczyciela**. Przypomnij, że dzisiejsze narody słowiańskie mają wspólne korzenie, dlatego w przeszłości posługiwały się jednym językiem, tzw. językiem prasłowiańskim. Dzisiejsze języki słowiańskie są przez to do siebie podobne.

2

Podziel uczniów na cztero- lub pięcioosobowe grupy i rozdaj im pocięte karteczki ze słowami słowiańskimi (**Materiał dla ucznia nr 1**) oraz kartkę A4. Poproś dzieci, by ułożyły słowa, które znaczą to samo, obok siebie, oraz przykleiły je na kartce A4. Powiedz, że mają na to zadanie 15 minut.

Podsumuj pracę, którą wykonały dzieci, popraw ewentualne błędy. Zapytaj uczniów, czy zadanie, którego się podjęli, było dla nich trudne, i czy dostrzegają podobieństwo między językami słowiańskimi.

3

Wykorzystując **Prezentację dla nauczyciela** oraz **Materiał dla nauczyciela nr 1**, wytłumacz uczniom, że niektóre podobieństwa między językami słowiańskimi bywają mylące. Na koniec **podkreśl**, że pochodzenie słowiańskie mają najstarsze wyrazy języka polskiego, w tym wyrazy, bez których trudno byłoby się dziś obejść.

4

Przejdź do części prezentacji poświęconej imionom jako ważnej części każdego języka (wykorzystaj informacje zawarte w **Materiale dla nauczyciela nr 2**). Zapytaj uczniów, czy wiedzą, dlaczego noszą takie, a nie inne imię. **Zapisz** wypowiedzi uczniów na tablicy pod hasłem „dzisiaj”. Następnie powiedz uczniom, jakie Słowianie nadawali imiona i dlaczego (posłuż się prezentacją dołączoną do scenariusza).

5

Po zakończeniu prezentacji **zapytaj uczniów**, czy zapamiętali, czym kierowali się Słowianie, wybierając imiona, które nadawali? **Zapisz wypowiedzi** dzieci na tablicy w drugiej kolumnie „dawniej” i krótko podsumuj różnice.

6

Powiedz dzieciom, że ich zadaniem będzie **wybranie dla siebie imienia słowiańskiego**, które najlepiej pasuje do ich charakteru. Rozłóż na dwóch stołach pocięte karteczki (**Materiał dla ucznia nr 2**): na pierwszym stole kartki z Zestawu 1, na drugim – z Zestawu 2. Wytłumacz uczniom, że zadanie polega na wybraniu jednej kartki z każdego stołu i złożenie ich w imię dwuczłonowe (np. „Dobro” i „Miła” – Dobromiła), a potem przyklejenie imienia na kawałku kolorowej kartki. Dla ułatwienia rozdaj każdemu dziecku po jednej kartce z wyjaśnieniem poszczególnych słów (**Materiał dla ucznia nr 3**). Daj uczniom kilka minut na zapoznanie się z materiałem, a potem poproś, by po podchodzili do stołów i wybierali swoje imiona, a potem przyklejali je na kolorowej karteczce.

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbkiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

7

Kiedy uczniowie skończą zabawę, poproś każdego z nich, by **przeczytał swoje imię i wyjaśnił**, co może znaczyć. Podkreśl, że w tym zadaniu liczy się pomysłowość i nie ma w nim prawidłowych odpowiedzi (tzn. że nie wiemy, co dokładnie znaczyły imiona słowiańskie, znamy jedynie znaczenie członów, które te imiona tworzyły).

8

Po zakończeniu ćwiczenia powiedz uczniom, że poznają teraz **pierwsze pismo Słowian**. Przekaż im krótko podstawowe informacje, posługując się **Materiałem dla nauczyciela nr 3** i **Prezentacją dla nauczyciela**. Prezentując głagolicę, zwróć uwagę, których liter alfabetu polskiego w niej nie ma (np. ś, ć, ź, ó), a które są nietypowe (np. y – zapisane jako dwuznak).

9

Powiedz uczniom, że ich zadaniem będzie teraz **rozszyfrowanie** w grupach tekstów zapisanych głagolicą oraz dopisanie przeciwieństwa (np. słowo „biały” – przeciwieństwo „czarny”). **Podziel uczniów na grupy** i rozdaj każdej z nich po jednej kartce z zagadkami oraz po jednym egzemplarzu głagolicy dla każdego ucznia (**Materiał dla ucznia nr 4** i **Materiał dla ucznia nr 5**). Na rozwiązanie zagadek daj im 5 minut. Po upływie czasu przeznaczanego na zadanie zapytaj, jakie były prawidłowe odpowiedzi w poszczególnych grupach.

10

Rozdaj dzieciom koszulki (lub poproś o wyjęcie tych, które same przyniosły) i powiedz, że ich zadaniem będzie teraz zapisanie swojego imienia głagolicą na koszulce. Poza tym mogą domalować dowolne kształty i rysunki.

11

Kiedy dzieci skończą malować, zapytaj je, co zapamiętały z zajęć oraz co im się najbardziej podobało.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Cz. I Materiały dla nauczyciela

- Materiał dla nauczyciela nr 1 – język Słowian
- Materiał dla nauczyciela nr 2 – imiona
- Materiał dla nauczyciela nr 3 – głagolica
- Prezentacja dla nauczyciela

Cz. II Materiały dla ucznia

- Materiał dla ucznia nr 1 – słowiańska wyklejanka
- Materiał dla ucznia nr 2 – wycinanka z imion
- Materiał dla ucznia nr 3 – wyjaśnienia imion
- Materiał dla ucznia nr 4 – głagolski szyfr
- Materiał dla ucznia nr 5 – głagolica

Materiał dla nauczyciela nr 1 – język Słowian

JĘZYK SŁOWIAN

Słowianie jako lud o wspólnej przeszłości i kulturze posługiwali się również jednym językiem – do dzisiaj jednym z najbardziej widomych świadectw pokrewieństwa między narodami słowiańskimi jest podobieństwo języków. Języki słowiańskie są jedną z rodzin języków indoeuropejskich (inne rodziny obejmują większość języków, a także liczne języki arabskie i indyjskie). Ów wspólny przodek językowy nie został on nigdy zapisany (rozpad wspólnoty nastąpił najpóźniej w VII w. n.e., a więc przed pojawieniem się pierwszego pisma Słowian), zatem możemy jedynie domyślać się jego kształtu. Mówimy o tzw. **języku prasłowiańskim**, który jest jednak tylko naukową rekonstrukcją pojedynczych wyrazów i form gramatycznych.

Język Słowian, nawet w okresie „pełnej” wspólnoty słowiańskiej, nie był jednolity na wzór dzisiejszego języka polskiego czy angielskiego; składał się raczej z bardzo zbliżonych do siebie **dialektów słowiańskich**. Wiąże się to z realiami społecznymi kultury Słowian – nie ma spójnego, ogólnego języka, dopóki nie ma ustalonej normy językowej (kodyfikacji języka), która jasno określa, co mieści się w danym języku jako poprawne, a co nie. Stworzenie jednolitego języka wymaga najczęściej istnienia jakiejś instytucji dążącej do centralizacji (np. centralna władza królewska czy silny ośrodek kulturalny), a także pisma, które na ma tendencję do „konserwowania” języka i hamowania zachodzących w nim zmian. Plemienny ustrój społeczny Słowian oraz brak języka pisanego miały znaczący wpływ na charakter języka słowiańskiego, który należałoby raczej określić jako konstelację bardzo blisko spokrewnionych, ale także zmiennych dialektów, niż jako „bryłę” języka.

W miarę rozpadu wspólnoty słowiańskiej dialekty te zaczęły różnicować się jeszcze mocniej. Nastąpił rozpad na trzy grupy: **języki zachodniosłowiańskie** (polski, czeski, słowacki, również kaszubski), **wschodniosłowiańskie** (ukraiński, białoruski, rosyjski) oraz **południowsłowiańskie** (serbski, chorwacki, bułgarski i inne). Ten rozpad języków najlepiej ilustruje metafora drzewka, którego pień (j. prasłowiański) jest wspólną podstawą dalszego wzrostu, gałęzie natomiast – świadectwem powstawania poszczególnych języków narodowych.

JĘZYKOWE ŚLADY SŁOWIAN

Języki słowiańskie do dziś brzmią podobnie. Poza wspólnymi cechami gramatycznymi, które zazwyczaj trudniej zaobserwować w okazjonalnym kontakcie z innymi językami słowiańskimi, rzuca się w oczy podobieństwo wielu słów, zwłaszcza tych podstawowych. Słowa, które mają prasłowiańskie pochodzenie, to najczęściej wyrazy nazywające ważne dla człowieka zjawiska, np.

- człowieka i części ciała - **oko, ucho, wątroba, serce, ręka, noga**
- przyrodę - **słońce, niebo, drzewo, las**
- relacje rodzinne - **matka, syn, ojciec, teść**
- rośliny i zwierzęta - **dąb, dynia, sarna, wilk**
- cechy fizyczne i psychiczne - **blady, ślepy, długi, dobry, zły, mądry**
- najważniejsze czynności - **mówić, lubić, myśleć, robić, mieć, spać, jeść.**

Bez słów pochodzenia słowiańskiego nie moglibyśmy się dziś porozumieć, ponieważ stanowią podstawę słownictwa – nie pod względem liczby wyrazów, ale pod względem ich znaczenia dla języka.

Materiał dla nauczyciela nr 2 – imiona

IMIONA SŁOWIAŃSKIE

W kulturach tradycyjnych imię jest czymś więcej niż tylko sposobem na wyróżnienie jego „właściciela” spośród innych członków grupy. Wiele ludów żywi przekonanie – które wynika m.in. z braku pisma – o tym, że **nie da się prosto rozdzielić rzeczy i nazwy**, która tę rzecz określa. Inaczej mówiąc, imię jest nie tyle etykietką człowieka, ile jego częścią, a nawet – istotą. Z tego powodu w kulturach tradycyjnych częste są praktyki ukrywania prawdziwego imienia (które znają tylko najbliżsi) i posługiwania się imieniem zastępczym, aby właściwe imię nie wpadło w ręce nieprzyjaciela, zawistnego sąsiada, złośliwego czarownika.

Skoro imię stanowi część człowieka, to jego wybór stanowi o losie i osobowości tego, kto je nosi. Nadanie dziecku odpowiedniego imienia jest rodzajem **inwestycji** w jego przyszłość – **talizmanem, wróżbą**.

W odniesieniu do imion słowiańskich mówimy najczęściej o imionach chroniących i życzących. Na szczególną uwagę zasługują imiona dwuczłonowe:

- ☐ Odnoszące się do **walki** np. zawierające część *woj* (Mściwoj, Budziwoj, Wojciech) lub *bor* ‘walka’ (Borzysław, Racibor) czy *bron* (Bronisław)
- ☐ Związane ze **sławą, władzą** (Bolesław, Sławomir, Władysław)
- ☐ Wskazujące na cechy **charakteru** uznawane za „męskie” (Tęgomir, Jarosław – od *jary* ‘surowy, ostry’).
- ☐ Odnoszące się do **życia rodzinnego** (Babierad – taki który kocha swoją babcię, Miłowuj, Miłodziad, Siestrzemil, Domarad).
- ☐ Wskazujące na stosunek do **gości** (Gościrad, Miłogost).
- ☐ Związane z **kultem** (Bogdan, Bogumił).

CO SIĘ STAŁO Z IMIONAMI SŁOWIAŃSKIMI?

W czasach przedchrześcijańskich przodkowie Polaków wybierali imiona niemal wyłącznie spośród imion słowiańskich. Istotną zmianę w tej dziedzinie wprowadził chrzest Polski, który wprowadził do naszego języka (i do rzeczywistości) imiona biblijne oraz imiona świętych czy Ojców Kościoła. Przez długi czas jednak imiona słowiańskie współistniały obok innych (czego dobitnym przykładem są imiona polskich władców np. Kazimierz, Władysław). W dokumencie papieskim z 1136 roku, Bulli gnieźnieńskiej, na kilkaset zapisanych imion przypadają jedynie cztery imiona chrześcijańskie.

Przełomowy dla losy imion słowiańskich był Sobór Trydencki, którego postanowienia wymusiły nadawanie imion świętych Kościoła. Od XVI wieku imiona słowiańskie wychodzą z użycia – zostały jedynie te, które już weszły do kalendarza chrześcijańskiego (Wojciech, Stanisław – od noszących je świętych). Dopiero w wieku XIX, kiedy pod zaborami próbowano wskrzeszać zapomniane rodzime tradycje, przywrócono niektórym słowiańskim imionom ich miejsce.

Imiona żeńskie nadawane były często przez dodanie końcówki –a do imienia męskiego, choć przeważały imiona wskazujące na inne cechy, zwłaszcza **dobroć**: Dobromira czy Dobrosława, Ludmiła (taka, która będzie miła ludziom), albo częste Świętożyźń, Dobrowieść, Modliboga.

Interesujące wydaje się też pochodzenie imion typu Męcimir (od *męka*), Kazimir, Morzysław czy Cierpisława (od *cierpieć*). Słowianie uważali, że

Materiał dla nauczyciela nr 2 – imiona

nadając dziecku imię odnoszące się do udręki, oszukają przewrotny los – przechytrzą złe moce. Z podobnych powodów nadawane były również inne **imiona negatywne**, które zaczynały się od *nie-* Niemoj, Nierada, Niedan; uważano, że w ten sposób można sprawić, by dziecko nie było widziane przez demony, a więc miały również znaczenie chroniące.

Poza imionami dwuczłonowymi typowe były także imiona nawiązujące do **elementów natury**: silnych zwierząt (Wilk, Lew), drzew i roślin (Dąbrówka, Rzepicha). Istniały też imiona typu Kochan (taki, który będzie kochany) czy Obiecan (obiecany, oczekiwany), a także **abstrakcyjne** (Nadzieja, Sława).

Ale imię wpływało nie tylko na los dziecka – miało znaczenie dla **całej rodziny**. W rodzinach, w których rodziło się wiele córek, dziewczynce nadawano imię Dosta (bułg. *dosyć*) lub Stanka (od *stanąć*). Miało to sprawić, że następne urodzone dziecko będzie upragnionym męskim potomkiem. Czasem zdarzało się, że ubodzy rodzice, mający już wiele dzieci, chcieli zamknąć ciąg potomstwa, kiedy coraz trudniej przychodziło utrzymanie rodziny. Ostatniemu dziecku nadawano wtedy imiona Krajen lub Posleden (ostatni, końcowy).

Materiał dla nauczyciela nr 3 – głagolica

PIERWSZE PISMO SŁOWIAN

Nie da się przecenić znaczenia pisma dla trwania kultury i zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Jednym z powodów, dla których tak niewiele wiemy dziś o dawnych Słowianach, jest fakt, że nie stworzyli nigdy własnego pisma w okresie wspólnoty słowiańskiej. Kultura Słowian była typową **kulturą oralną**.

Pierwsze pismo Słowian (tzw. **głagolicę**) stworzył nie-Słowianin, Grek, filolog i późniejszy święty chrześcijański, Konstantyn zwany **Cyrylem**. Powstanie pisma wiąże się z misją ewangelizacyjną podjętą przez Cyryla i Metodego, którzy udali się na Morawy, by wśród ludności słowiańskiej szerzyć wiarę chrześcijańską. By to czynić, niezbędne było przetłumaczenie i spisanie najważniejszych tekstów biblijnych i religijnych w języku narodowym Słowian – stąd potrzeba opracowania pisma. Był rok 863 n.e., a więc okres po rozpadzie wspólnoty słowiańskiej na poszczególne grupy etniczne.

Głagolica (nazwa alfabetu jest późna i pochodzi od wyrazu *glagol* – ‘słowo’) była **autorskim i oryginalnym** pismem Cyryla – choć niektóre literki przypominają nieco litery alfabetu grackiego oraz hebrajskiego, można śmiało powiedzieć, że pismo to „od A do Z” wymyślił samodzielnie święty Konstantyn. Oparł swoje 38-literowe pismo na kilku kształtach: krzyżu, kole i trójkącie.

Głagolica powstała na terytorium dzisiejszej Grecji (Saloniki), gdzie mieszkała ludność południowo-słowiańska, jednak była używana na terenie państwa **wielkomorawskiego** w całym okresie działalności Cyryla i Metodego. Po śmierci Metodego (855) jego uczniowie schronili się na terenie państwa czeskiego pozostającego pod panowaniem Przemysławów, i aż do przyjęcia „łacinki” służyła jako **pierwsze pismo czeskie**. Ostatni mnisi słowiańscy wygnani zostali z Czech w wieku XI, co znaczyło naturalny kres pisma słowiańskiego w państwie Przemysławów. Przypuszcza się, że część uczniów schroniła się **w Krakowie**; jest to zresztą nie jedyny ślad istnienia w Polsce w najdawniejszym okresie historii dwóch obrządków liturgicznych: łacińskiego z ośrodkiem w Gnieźnie i słowiańskiego z centrum w Krakowie.

Mimo wielkich schizmy i powstania dwóch odrębnych obrządków: prawosławnego i katolickiego, aż do wieku XII głagolica pozostawała pismem Słowian obecnym w

Dlaczego w ogóle św. Cyryl zdecydował się stworzyć dla Słowian odrębne pismo?

Mógł przecież – i byłoby to dużo prostsze – przystosować po prostu któryś z istniejących już alfabetów do języka Słowian. Prawdopodobnie wiązało się to z sytuacją polityczną: św. Cyryl i Metody przybywając na Morawy nie chcieli być oskarżeni o to, że są stronnikami Bizancjum, dlatego zrezygnowali z najbardziej oczywistego rozwiązania, jakim byłaby adaptacja alfabetu greckiego. Być może decydujące okazało się też przekonanie, że każdy liczący się naród (Żydzi, Fenicjanie, Grecy, więc również Słowianie) powinien mieć własne pismo.

Materiał dla nauczyciela nr 3 – glagolica

obydwu kościołach – używana była w monastyrach **macedońskich i bułgarskich**, a także w rzymsko-katolickiej Chorwacji. Dopiero w wieku XIII glagolica macedońska wyparta została przez cyrylicę (która będzie odtąd pismem właściwym wszystkim Słowianom prawosławnym: Rusinom, Serbom, Bułgarom itd.) i ostała się wyłącznie w Chorwacji. Tu jednak okrągłe kształty glagolicy niedługo przetrwały i wyewoluowały w pismo kanciaste. Stało się ono nie tylko religijnym, ale nawet **narodowym pismem Chorwacji**, które przetrwało aż do pierwszej połowy XIX wieku.

Materiał dla ucznia nr 1 – słowiańska wyklejanka

WIEWIÓRKA	WEWERICA serbskie	WEWERICZKA słowackie
WEWERKA czeskie	SŁOŃCE	SOŁNCE rosyjskie
SUNCE serbskie	SLNKO słowackie	SONCETO macedońskie
SONCE bułgarskie	SIEROTA	SIROTA serbskie
SIROCZE chorwackie	SIRATA białoruskie	SIROTEK czeskie
PEPEK	PUPAK serbskie	PYP bułgarskie
PUPOK rosyjskie	POPEK słoweńskie	MATKA
MAJKA chorwackie	MATI ukraiński	MAĆ rosyjski

Material dla ucznia nr 2 – wycinanka z imion

ZESTAW 1

SŁAW(A)	RAD(A)	MIR(A)
GOST(A)	WOJ(A)	MIŁ(A)
CHWAŁ(A)	GNIEW(A)	CIECH(A)

ZESTAW 2

BOR(A)	RADO	DOBRO
MIŁO	BOGO	BOŻE
GNIEWO	BRATU	CZCI
BRONI	JARO	CZĘSTO
MŚCI	GROMI	DOMA
ŚWIĘTO	MYŚLI	BUDZI
WŁADY	KRZESI	MODLI

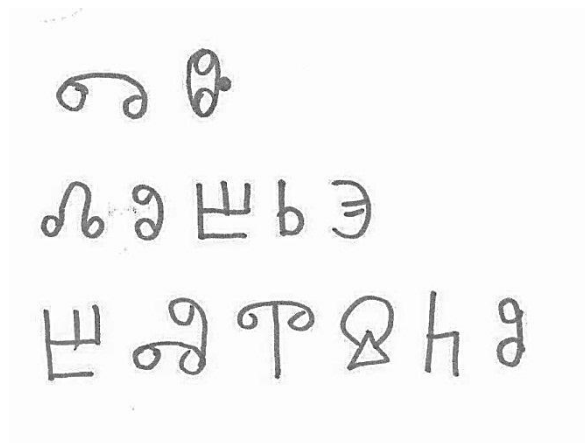
Materiał dla ucznia nr 3 – wyjaśnienia imion

Część 1		Część 2	
rado-	<i>rad, radować</i>	-sław(a)	<i>sława</i>
miło-	<i>miły</i>	-rad(a)	<i>rad, radować</i>
bogo-, boże-	<i>bóg ‘bóg, bogactwo’</i>	-mir(a)	<i>mir ‘pokój, dobro’</i>
gniewo-	<i>gniew</i>	-gost(a)	<i>gość</i>
bratu-	<i>brat</i>	-woj(a)	<i>wojować</i>
czci-	<i>czcić</i>	-mił(a)	<i>miły</i>
broni-	<i>bronić</i>	-chwał(a)	<i>chwalić, chwala</i>
jaro-	<i>jary ‘srogi, surowy’</i>	-ciech(a)	<i>cieszyć, pocieszać</i>
często-	<i>często</i>	-gniew(a)	<i>gniew</i>
mści-	<i>mścić</i>		
gromi-	<i>gromić ‘uderzać’</i>		
dobro-	<i>dobry</i>		
doma-	<i>dom</i>		
włady-	<i>władać</i>		
myśli-	<i>myśleć</i>		
modli-	<i>modlić się</i>		
krzesi-	<i>krześć ‘wracać do życia’</i>		
budzi-	<i>budzić</i>		
święto-	<i>święty ‘święty, mocny’</i>		

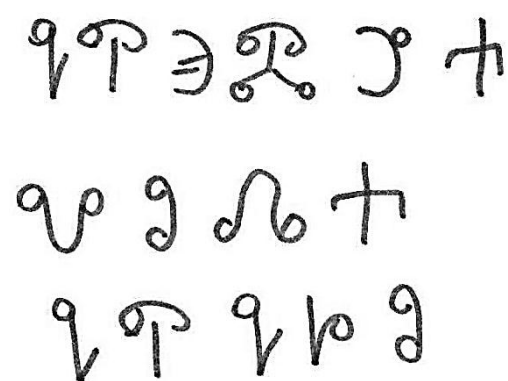

Materiał dla ucznia nr 4 – głągolski szyfr

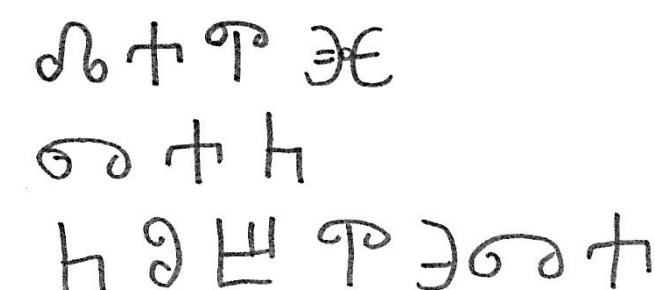
GRUPA A

GRUPA B

GRUPA C

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla ucznia nr 5– glagolica

+	A	ⱦ	I, J	b	R	Ɱ Ɱ Ɱ
Ɱ	B	h	K	Q	S	
Ɱ	W	Ɱ	L	Ɱ	T	
Ɱ	G	Ɱ	M	Ɱ	U	
Ɱ	D	Ɱ	N	Ɱ	F	
Ɱ	E	Ɱ	O	Ɱ	H	
Ɱ	Ż	Ɱ	P	Ɱ	C	
Ɱ	Z	Ɱ	Ł	Ɱ	A	

SCENARIUSZ NR 3

TEMAT: W świecie słowiańskich baśni

OPRACOWANIE: Małgorzata Leszko, Katarzyna Dobrzyńska

CZAS: 180 minut

OBSZAR NAUCZANIA: III klasa szkoły podstawowej

TREŚCI NAUCZANIA ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

→ EDUKACJA POLONISTYCZNA

Uczeń:

- ☐ analizuje i interpretuje teksty kultury (przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi; w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów).

→ EDUKACJA PLASTYCZNA

Uczeń:

- ☐ podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne).

CELE ZAJĘĆ

- ☐ zdobycie wiedzy dotyczącej baśni ludowej
- ☐ kształcenie umiejętności czytania ze zrozumieniem oraz interpretowania tekstów literackich
- ☐ rozwinięcie umiejętności teatralnych i plastycznych uczniów
- ☐ wzmacnianie postawy twórczej uczniów

METODY PRACY

- ☐ praca w grupach
- ☐ pogadanka
- ☐ praca z tekstem
- ☐ ćwiczenia praktyczne
- ☐ przedstawienie teatralne

UWAGI: Scenariusz zajęć może być realizowany podczas zajęć świetlicowych lub podczas zajęć zintegrowanych. Realizację całego scenariusza dobrze jest podzielić na dwa dni.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: prześcieradło, patyczki na kukielki, szmatki, kartki samoprzylepne, sznurki.

PRZEBIEG LEKCJI

0

Przed lekcją rozdaj dzieciom teksty baśni (***Materiał dla ucznia nr 1***) i poproś o ich przeczytanie w domu. Poproś też, by dzieci przyniosły z domu pocięte szmatki, koraliki, guziki, wstążki i inne rzeczy, które przydadzą się do robienia kukielek.

1

Powieś na tablicy żółte kółko ze słowem „baśń” i przyklej paski żółtego kartonu, tak żeby razem tworzyły słoneczko. Zapytaj dzieci, jak myślą, o czym będzie mowa na zajęciach, a potem **co to jest baśń** i jakie baśnie/bajki znają. Rozdaj uczniom karteczki samoprzylepne i poproś, by każda para wypisała na karteczce tytuł jednej baśni, którą zna. Zbierz karteczki i przyklej je do tablicy, głośno odczytując tytuły

Dzieci prawdopodobnie wymienią wiele utworów, które nazywają „bajkami” (*Kubuś Puchatek, Scooby Doo, Transformers* – czyli kreskówki dla dzieci), ale tylko część z nich będą to prawdziwe baśnie.

Zapytaj teraz wszystkich uczniów, czy uważają, że wszystkie wymienione utwory to baśnie. Przy wątpliwościach zgłoszonych przez uczniów **stawiaj znak zapytania**.

2

Wyłumacz dzieciom, czym jest baśń (wykorzystaj ***Materiał dla nauczyciela nr 1***) i czym się różni od „bajek”. Poproś uczniów, by na podstawie tej wiedzy zdecydowali, które z propozycji zapisanych na tablicy należy **wykreślić**.

3

Powiedz uczniom, że wszystkie baśnie są do siebie trochę podobne. Wymieniaj kolejno elementy baśni, które są jej stałymi motywami, i wyjmuj karteczki z odpowiednimi **hasłami** (***Materiał dla nauczyciela nr 2***). Za każdym razem, gdy wyjmujesz nową kartę i czytasz nowe hasło, poproś dzieci, by **wymieniły jakąś baśń**, w której element ten się pojawia. Uczeń, który wymieni prawidłową baśń, może podejść i przykleić kartkę do słoneczka.

4

Poproś dzieci, by **przypomniwały, o czym była baśń**, którą przeczytały w domu. Usiądź z dziećmi w kręgu lub półokręgu i weź lekką, gumową piłkę. Wypowiedz pierwsze zdanie, które streszcza wydarzenie z baśni, a potem **rzuć piłkę** do kolejnej osoby, której zadaniem jest dodanie następnego wydarzenia itd.

5

Po skończeniu zabawy poproś dziecko, by spojrzały na **słoneczko**, które wisi na tablicy. **Zapytaj**, które z omawianych punktów obecne były w przeczytanej bajce? [trójka, magiczny przedmiot, czarownik, karzełek, nagroda za dobro, wędrowka, z chłopą król, najmłodszy brat].

6

Powiedz dzieciom, że będą teraz **robić własne przedstawienie**. Podziel dzieci na trzy grupy, z których każda dostanie jedną część bajki do przedstawienia, i razem utworzą one wspólny teatrzyk. Jeżeli dzieci jest dużo, lepiej zrobić dwa teatrzyki i podzielić dzieci na 4 grupy (każda grupa

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

opracowuje połowę bajki). Idealna sytuacja jest kiedy każda grupa ma **własnego opiekuna**.

7

Poproś dzieci, by **wylosowały karteczki z imionami bohaterów**, których będą robić, tak by każde dziecko miało do wykonania jedną kukielkę. Bohaterowie to: król, królowna 1, królowna 2, królowna 3, Świtek, Wieczorek, Północek, smok 1, smok 2, smok 3, baran, matka. Każde dziecko **wykonuje swoją kukielkę**.

8

Powiedz dzieciom, że będą wspólnie przedstawiać teatrzyk, jednak wcześniej pobawią się w **ćwiczenia z wyrażania emocji poprzez głos**. Wy tłumacz uczniom sens tego ćwiczenia, które jest przygotowaniem do teatrzyku.

9

Poproś uczniów, by usiedli w półokręgu lub kręgu. Powiedz im, że będą teraz kolejno **wypowiadać zdanie** „Wlaź kotek na płotek”, a ty będziesz chwilę wcześniej odczytywać ton, którym należy wypowiedzieć dane zdanie. Zadanie polega na tym, by tonem głosu oddać emocje wypisane w **Materiale dla nauczyciela nr 3**.

10

Po tym ćwiczeniu poproś uczniów, by **dobrali się w pary** i usiedli plecami do siebie, a potem rozdaj każdemu dziecku karteczkę z napisanym zdaniem i emocją, która temu towarzyszy (**Materiał dla ucznia nr 2**). Powiedz, żeby uczniowie nie zdradzali swojemu partnerowi, jakie mają emocje do odegrania. Zadaniem uczniów jest wypowiedzieć zdanie w taki sposób, by druga osoba domyśliła się, co to za emocja. Podkreśl, że ćwiczenie to jest trudniejsze, ponieważ uczniowie nie widzą swoich twarzy, więc jedynym sposobem pokazania uczucia jest ton głosu.

11

Podsumuj obydwa ćwiczenia, wskazując, że w czasie teatrzyku aktorzy schowani są pod prześcieradłem i nie mają możliwości wyrażania emocji przez ruch i mimikę. Podkreśl, że grając, uczniowie powinni pamiętać o takich rzeczach jak ton, głośność i tempo głosu.

12

Poproś uczniów, by usiedli w grupkach, w których przygotowali kukielki, i powiedz im dokładnie, od którego momentu do którego będą opracowywać bajkę (proponycja podziału bajki znajduje się w **Materiale dla ucznia nr 1**). Wspólnie przypomnijcie sobie treść tego fragmentu baśni, a następnie podzielcie się rolami. Poproś dzieci, by spróbowały własnymi słowami **odegrać baśń** (dialogi i narrację – chyba że narratorem może być opiekun grupy, jeżeli dzieci są za małe), na razie bez kukielek. Kiedy dzieci będą już wiedziały, kiedy i co mówią, poproś je, by spróbowały zagrać swoje role z kukielkami. **Przećwiczcie zadanie dwa razy**.

13

Przedstawienie – teatrzyk. Ustaw ławki pod tablicą, powieś scenografię, przyklej papier lub prześcieradło, które zasłoni dzieci schowane pod ławką na czas przedstawienia.

14

Podsumowanie: zapytaj dzieci, co im się podobało, co się nie podobało, co było trudne, co zapamiętają z dzisiejszych zajęć.

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Cz. I Materiały dla nauczyciela

- Materiał dla nauczyciela nr 1 – baśń
- Materiał dla nauczyciela nr 2 – baśniowe słońce
- Materiał dla nauczyciela nr 3 – włożył kotek na płotek

Cz. II Materiały dla ucznia

- Materiał dla ucznia nr 1 – baśń o Świtku, Wieczorku i Północku
- Materiał dla ucznia nr 2 – ćwiczenia z ekspresji głosowej

Materiał dla nauczyciela nr 1 – baśń

BAŚNIE I BAJKI LUDOWE

Baśń jest gatunkiem typowym dla twórczości ludowej – to ustna opowieść ludowa zawierająca liczne elementy fantastyczne i magiczne, bez określonego miejsca i czasu akcji (*dawno, dawno temu, za górami za lasami, w dalekim królestwie*). Ustność baśni oznacza, że tradycyjnie opowieści te przekazywano sobie bez zapośredniczenia tekstu w piśmie. Związek baśni z kulturą przedpiśmienną warunkował niektóre z podstawowych cech tego gatunku, właściwą w ogóle twórczości ludowej, jaką jest wariantywność tekstu i istnienie stałego zespołu motywów i formuł stanowiących budulec baśni.

Brak pisma – które z natury ma siłę konserwującą i utrwalającą przekaz sprawiał, że opowieści odtwarzano i przekazywano sobie wyłącznie z pamięci. Tym samym nie istniały w kulturach ludowych ustalone i niezienne teksty baśni na wzór dzisiejszych tekstów „Kopciuszka” czy „Pięknej i bestii”. Opowieści te funkcjonowały w wielu wersjach, nieustannie poddawane były modyfikacjom i mutacjom. Ich dzisiejsze wersje to literackie adaptacje tekstów zebranych przez badaczy folklorystów.

Zmiany te jednak nie były całkowicie dowolnie – opowiadacze baśni stosowali się do niepisanych reguł kultury ludowej, która stworzyła w miarę stały repertuar postaci, motywów, schematów akcji, stałych fraz i innych elementów fabularnych. To połączenie zmienności i tradycjonalizmu baśni jest typową cechą ustnej twórczości ludowej.

Oto kilka typowych elementów baśniowych:

- sierota - *Jaś i Małgosia, Królowna Śnieżka* (pólsierota)
- liczba 3 – *Trzy świnki*
- magiczny przedmiot – *Alladyn* (lampa, dywan), *Śpiąca Królowna* (wrzeciono), *Kopciuszek* (karoca)
- czarownik/czarownica – *Jaś i Małgosia* (Baba Jaga), *Kot w butach*
- karzeł – *Calineczka, Tomcio Paluch, Królowna Śnieżka i 7 krasnoludków*
- nagroda za dobro i kara za zło – *Czerwony Kapturek, Kopciuszek*
- dobra pasierbica i zła macocha - *Kopciuszek, Królowna Śnieżka*
- dobry=piękny
- wędrówka - *Czerwony Kapturek, Paluszek*

BAŚŃ LUDOWA A BAJKA LUDOWA

Zazwyczaj uznaje się, że bajka ludowa to prozatorski gatunek ustnej i fikcyjnej twórczości ludowej, który obejmuje wiele innych podgatunków. Zalicza się do nich zwłaszcza bajkę zwierzęcą (do ludowych bajek zwierzęcych nawiązują np. bajki Krasickiego czy Ezopa) oraz bajkę magiczną zwaną baśnią. Baśń jest więc odmianą bajki ludowej.

LEGENDA A BAŚŃ

Podobieństwo między legendą a baśnią leży w ich wspólnym ustnym charakterze oraz w obecności elementów fantastycznych. Jednak legenda (zwana też podaniem) dotyczy zdarzeń historycznych, takich jak założenie grodu, ma więc jasno określone czas i miejsce. Tymczasem baśń opowiada o zdarzeniach fikcyjnych (wymyślonych), a jej akcja dzieje się w jakimś nieokreślonym miejscu i czasie.

- z chłopą król - *Alladyn, Szewczyk Dratewka*
- najmłodszy brat/siostra zawsze jest najmądrzejszy, najlepszy, najodważniejszy - *Kot w butach*

Materiał dla nauczyciela nr 1 – baśń

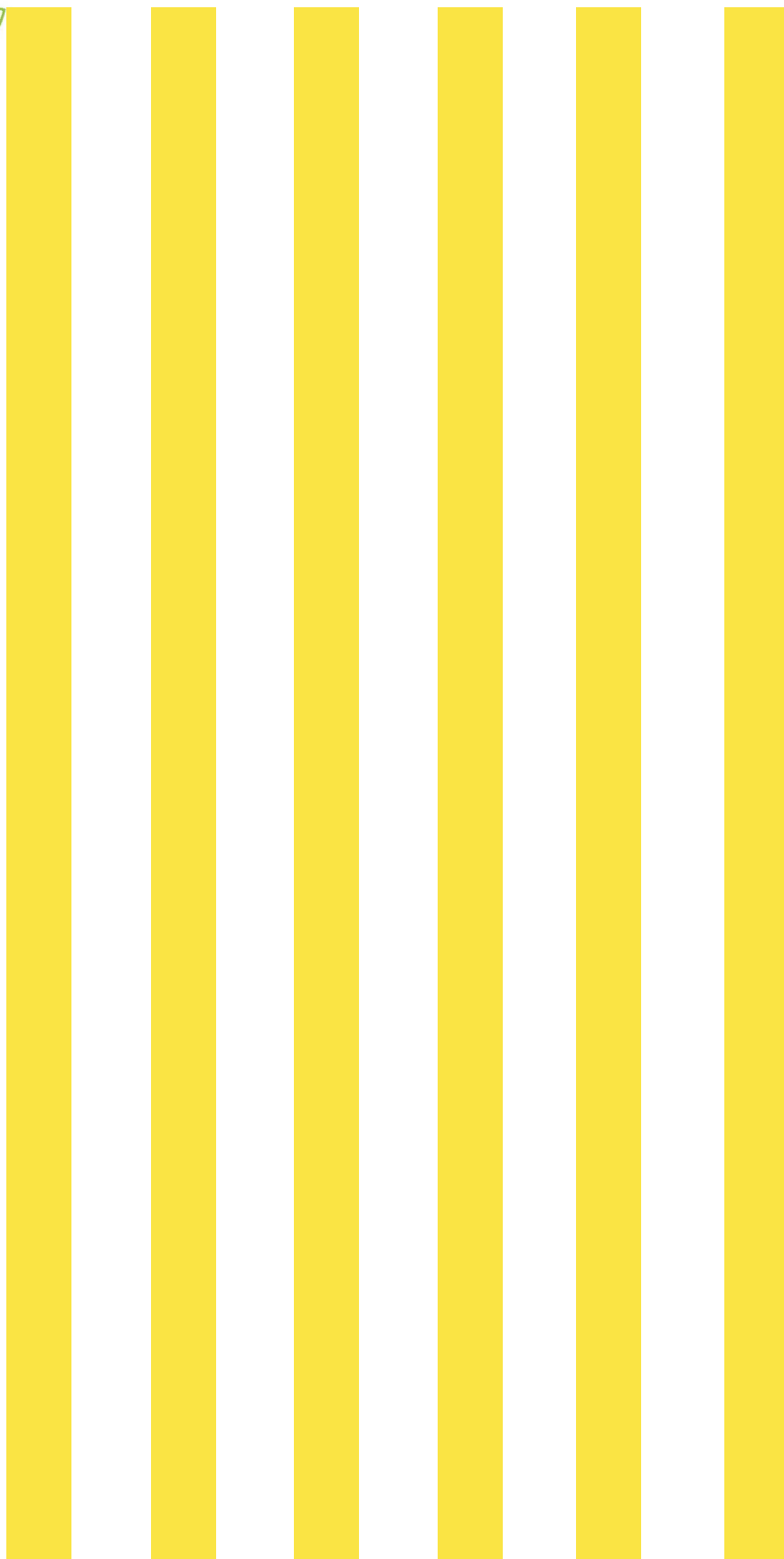
Wzajemne podobieństwo baśni sięga jeszcze dalej. Badacz literatury, Włodzimierz Propp, spróbował stworzyć „schemat” ludowej bajki magicznej, która jego zdaniem sprowadza się do określonego ciągu zdarzeń (niektóre z nich mogą być pominięte lub ich kolejność może się w niewielkim stopniu różnić. Choć wydaje się to zaskakujące, większość bajek magicznych rzeczywiście zbudowana jest w sposób, który umożliwia wpisanie ich w schemat – poniżej porównanie Proppowskiego modelu z akcją baśni ludowej „Świtek, Wieczorek i Północek”.

SCHEMAT AKCJI	DZIAŁANIE
1. odejście z domu	(2) Król nie zgadza się, by królowny wyszły do ogrodu. (3) Królowny tak długo błagają ojca, że w końcu udziela im zgody, choć nie jest z tego zadowolony. (1) Królowny wychodzą do ogrodu.
2. otrzymanie zakazu	
3. naruszenie zakazu	
4. podstępne działanie przeciwnika	(4) Wicher porywa królowny.
5. doniesienie o szkodzie	(5) Mamki i niańki donoszą o nieszczęściu królowi, ten rozsyła wieść po królestwie, zgłaszają się trzej bracia, którzy wyruszają w drogę
6. próba bohatera	(6) Spotkanie z karzełkiem wszystkich trzech braci
7. zwycięskie wyjście z próby	(7) Świtek pokonuje karzełka
8. poszukiwanie	(8) Świtek schodzi do dziury w ziemi
9. spotkanie z przeciwnikiem	(11) Świtek znajduje królownę, która daje mu do picia magiczną wodę i usypia smoka. (9) Świtek spotyka się ze smokiem. (10) Świtek odcina mu wszystkie głowy. (12) Świtek pokonuje smoka.
10. walka	
11. otrzymanie pomocy ze strony magicznego pomocnika	
12. zwycięstwo	(13) Świtek po pokonaniu wszystkich trzech smoków uwalnia królowny.
13. likwidacja szkody	
14. powrót bohatera	(14) Wszyscy wracają do królestwa.
15. otrzymanie nagrody	(15) Bracia poślubiają królowny, a Świtek zostaje następcą tronu.

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla nauczyciela nr 2 – baśniowe słońce

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla nauczyciela nr 2 – baśniowe słońce

BAŚŃ

Materiał dla nauczyciela nr 2 – baśniowe słońce

**NAGRODA ZA
DOBRO – KARA ZA
ZŁO**

**DOBRY
=
PIĘKNY**

CZAROWNIK

3

SIEROTA

**MAGICZNY
PRZEDMIOT**

DOBRA PASIERBICA

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbkiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla nauczyciela nr 2 – baśniowe słońce

ZŁA MACOCHA

KARZEŁ

WĘDRÓWKA

Z CHŁOPA KRÓL

**NAJMŁODSZY BRAT/ SIOSTRA JEST
ZAWSZE NAJLEPSZY,
NAJODWAŻNIEJSZY, NAJMĄDRZEJSZY**

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Materiał dla nauczyciela nr 3 – włożył kotek na płótek

Poproś dzieci, by wypowiedziały zdanie „Włożył kotek na płótek” następującym tonem:

- ☐ zachwycony
- ☐ zniecierpliwiony
- ☐ rozczarowany
- ☐ zaintrygowany
- ☐ zły
- ☐ drwiący
- ☐ zaskoczony
- ☐ obrażony
- ☐ uprzejmy
- ☐ znudzony
- ☐ zadowolony
- ☐ proszący
- ☐ żartobliwy
- ☐ prześmiewczy
- ☐ rozkazujący
- ☐ błagalny
- ☐ zrozpaczony
- ☐ radosny
- ☐ nieśmiały
- ☐ przestraszony
- ☐ zaspany
- ☐ cierpiący
- ☐ pełen podziwu
- ☐ rozbawiony

Materiał dla ucznia nr 1 – baśń o Świteku, Wieczorku i Północek

ŚWITEK, WIECZOREK I PÓLNOCEK

W pewnym państwie żył sobie król, wraz z trzema córkami nieopisanej piękności. Król pilnował ich i strzegł jak własnego oka, wznosił podziemne zamki, i tam je zamknął, jak ptaszki w klatce, aby ich wiatry gwałtowne nie porwały, ani promienie słońca nie przegrzały. Pewnego razu królowny przeczytały w książce, że jest inny przedziwny świat poza zamkiem, i gdy król przyszedł je odwiedzić, zaraz zaczęły łzami go upraszać: „Panie nasz i ojczulku! Wypuść nas na świat biały, pozwól nam się napatrzyć na niego i po zielonym sadzie przejść”. Król zaczął zniechęcać je do tego zamiaru, ale gdzie tam! Słyszeć nawet nie chciały – im bardziej je król odwodzi, tym bardziej one błagają. Cóż począc, zgodził się w końcu król na ich usilne prośby.

Wyszły więc przepiękne królowny do sadu, zobaczyły słońce jaśniutkie, i drzewa, i kwiaty, i niewymownie się uradowały, że wolno im swobodnie biegać po łące. Cieszą się z każdej trawki, śmieją, aż nagle gwałtowny wiatr je uniósł, wysoko, daleko, nie wiadomo dokąd. Niańki przeraziły się, pobiegły do króla powiedzieć mu o strasznej wieści. Król natychmiast rozesłał we wszystkie strony swoje wierne sługi – każdemu, kto na ślad królowien trafi, obiecał pokaźną nagrodę. Słudzy jeździli, jeździli, lecz niczego nie znaleźli, z czym wyruszyli, z tym też powrócili. Król wezwał więc wysoką radę, by dumnych bojarów zapytać, czy nie podejmie się któryś znalezienia jego córek. Kto dzieła tego dokona, tego król wynagrodzi bogactwem na całe życie i ręką ukochanej córki. Raz zapytał – bojarzy milczą, drugi raz spytał – nie odzywają się, trzeci wreszcie – ani słowa! Król zalał się gorzkimi łzami. „Jak widać nie mam przyjaciół ni obrońców” – i rozkazał ogłosić w całym królestwie wieść, czy nie znajdzie się ktoś wśród ludzi prostych, kto by się tego wyzwania podjął.

A w tym właśnie czasie żyła sobie w pewnej wsi biedna wdowa, a z nią jej trzech synów – tegich junaków. Wszyscy oni urodzili się tej samej nocy, najstarszy wieczorem, średni o północy, a najmłodszy o samiuteńkim jasnym świetle, i dlatego nazywali ich: Wieczorek, Północek i Świtek. Kiedy dotarła do nich wiadomość od króla, w ten czas poprosili matkę o błogosławieństwo na drogę, zebrali się i wyruszyli w drogę, do stołecznego miasta. Zajechali do królewskiego pałacu, pokłonili się nisko i rzekli: „Najjaśniejszy królu miłościwy, obyś nam sto lat w zdrowiu i radości panował! Przyjechalismy do ciebie nie święta świętować, ale służbę służyć – pozwól nam wyruszyć, by Twoich królowien szukać. — «Witam was, dobrzy młodzieńcy! Jakie wam imię nadano?» – „Trze bracia rodzeni, Świtek, Wieczorek i Północek” – „Czego wam na drogę potrzeba?” – „Nam, panie, niczego nie trzeba, abyś jedynie mateczki naszej starej nie zostawił w biedzie i niedostatku”. Król wziął więc staruszkę do siebie, umieścił w pałacu i nakazał ją żywić i poić wszystkim czego zapragnie z królewskiego stołu, a z odzieży dać wszystko, co w królewskich komnatach ładnego dla siebie znajdzie.

Ruszyli dobrzy młodzieńcy w drogę, jadą miesiąc, i drugi, i trzeci, aż wjechali na szeroki pustynny step. Za tym stepem był ciemny las, a na samym skraju lasu stoi chałupka. Zapukali w okienko – nikt nie woła, weszli do środka – a w chałupie nie ma

Materiał dla ucznia nr 1 – baśń o Świtu, Wieczorku i Północku

nikogo. „No, braciszku, ostaniemy tutaj troszkę, odpoczniemy po trudach podróży”. Rozebrali się, pomodlili i położyli spać. Nazajutrz rano najmłodszy brat

Świtek mówi do starszego Wieczorka: „My dwaj pójdziemy na polowanie, a ty w domu zostaniesz i obiad nam zrobisz”. Starszy brat zgodził się chętnie, tuż przy chałupce była zagroda pełna owiec, więc Wieczorek, długo się nie zastanawiając, wziął okazałego barana, zarzął go, przygotował i upiekł na obiad. Zadowolony ze swojej pracy położył się na ławeczce, by odpocząć trochę.

A nagle zastukało, zagrzmiało – otworzyły się drzwi i wszedł przez nie człowieczek, mały jak paznokieć, a z brodą na łokieć, spojrzał wściekle i krzyknął do Wieczorka: „Jak śmiałeś w moim domu gospodarzyć, jak śmiałeś mojego barana zarząć?” Odpowiedział mu Wieczorek: „Najpierw urośnij, bo cię wcale na ziemi nie widać! Wezmę łyżkę zupy i chleba piętę, to ci w same oczy chlusnę! Człowieczek mały jak paznokieć jeszcze bardziej się rozżłościł: „Jestem mały, ale śmiały!”. Chwycił skórkę z chleba i dawaj, łoić Wieczorka po głowie, prawie że na śmierć go zatłukł, i ledwie żywego zostawił pod ławką. Potem zjadł zarżniętego barana i poszedł do lasu. Wieczorek obwiązał głowę szmatą, leży i stęka z bólu. Wrócili bracia z polowania, pytają „Co z tobą?” – „Ech, bracia kochani, napaliłem w piecu, od tego wielkiego gorąca głowa mnie rozboleła – cały dzień jak pijany się zataczałem, ani piec nie mogłem ani gotować!”.

Na drugi dzień Świtek z Wieczorkiem poszli na polowanie, a Północka w domu zostawili, żeby obiad przygotował. Północek rozpałił ogień, wybrał najtłustszego barana z zagrody, zarzął go i do pieca włożył, a potem na ławce się położył. Wtem zastukało, zagrzmiało – wszedł człowieczek, sam jak paznokieć, a z brodą na łokieć, i dawaj, walić Północka i grzmocić, mało że go nie zatłukł! Zjadł upieczonego barana i poszedł do lasu. Powrócili bracia, „Co ci się stało” – pyta Świtek Północka. „Zatrąłem się czadem, bracia! W głowie mi łomoce, obiadu wam się ugotowałem!”.

Trzeciego dnia starsi bracia poszli na polowanie, a Świtek został w domu. Wybrał niezgorszego barana, zarzął, przygotował i upiekł, a potem położył na ławce. Nagle zastukało, zagrzmiało – wchodzi człowiek mały jak paznokieć, a z brodą na łokieć, na głowie cały stóg siana taszczy, a w rękach wielki dzban wody niesie, postawił dzban, rozrzucił siano po podwórzu i zaczął owce liczyć. Widzi, że znowu brakuje jednego barania, rozwścieczył się, popędził do chałupki, rzucił się na Świta i z całej siły w głowę go wałnął. Świtek podskoczył, chwycił człowieczka za długą brodę i ciąga go i tarza we wszystkie strony.

Zapłakał człowieczek, mały jak paznokieć, a z brodą na łokieć. „Zmiłuj się, tegi junaki! Nie oddawaj mnie śmierci i duszy mojej nie gub”. Świtek wyniósł go na dwór i przywiązał go do dębowego pnia za brodę dużym żelaznym klinem. Potem wrócił do chałupy, usiadł i czeka na braci. Wrócili bracia z polowania i dziwią się, że Świtek cały i zdrowy. A Świtek śmieje się i mówi: «Chodźmy, braciszku, wasze gorąco pojąłem, do pnia przywiązałem». Wychodzą na dwór, patrzą – człowieczek mały jak paznokieć dawno uciekł, i tylko połowa brodu na pniu powiewa, a na drodze, którą człowieczek uciekał, leżą krople krwi.

Materiał dla ucznia nr 1 – baśń o Świtku, Wieczorku i Północku

Po tym śladzie dobiegli bracia do głębokiej jamy. Świtek poszedł w las, narwał łyka, upłócił sznur i poprosił braci, by spuścili go pod ziemię. Wieczorek i Północek posłuchali brata i spuścili go do jamy. Świtek rozejrzał się po poziomym świecie, odwiązał od sznura i poszedł hen-hen, gdzie go oczy poniosły. Szedł i szedł – aż patrzy, miedziany zamek stoi, wchodzi do zamku, a tam spotyka najmłodszą królową, rumiana jak szkarłat, jaśniejsza od śniegu i pyta uprzejmie: „Jak tu dotarłeś, dobry młodzieńcze, z własnej woli czy z musu?”. – „Twój ojciec przysłał nas, by was, królowy jego, odnaleźć. Wtenczas królowa posadziła go za stołem, nakarmiła, napoiła i dała mu z naczyniem z żywą wodą. „Napij się no tej wody, sił ci od razu przybędzie”. Świtek wypił więc całe naczynie wody i poczuł w sobie wielką moc. „Teraz – myśli sobie – każdego wroga pokonam!”.

Nagle zerwał się silny wiatr, i królowa przeraziła się „Zaraz – mówi – mój smok nadleci!” i wzięła Świtka za rękę, schowała do w drugiej komnacie. Przyleciał trójgłowy smok, uderzył o ziemię ciemną, zamienił się w pięknego młodziana i krzyknął „A! Ziemskie powietrze czuję... kogóż to przyjmujesz w gości?” „A kto by tam u mnie był? Sam po ziemi latałeś, ziemskim powietrzem przesiąkniesz, to i tu ci się zdaje”. Smok poprosił o jedzenie i picie, królowa więc przyniosła mu różnych potraw i napojów, a do tych napojów dosypała ziele na sen. Smok najadł się i napił, i zasnął snem głębokim. A wtedy królowa wezwała Świtka. Ten wyszedł, zamachnął się mieczem i odrąbał smokowi wszystkie trzy głowy, potem rozpalil ogień, spalił smoka okrutnego i popiół rozsypał po szczerym polu.

„A teraz żegnaj, królowo! Pójdę szukać siostrzyczek twoich, a kiedy je znajdę – do ciebie powrócę” – rzekł Świtek i wyruszył w drogę. Szedł i szedł – doszedł do srebrnego pałacu, a w tym pałacu była średnia królowa. Świtek zabił sześciogłowego smoka i poszedł dalej. Długo czy krótko szedł, któżby wiedział – aż dotarł do złotego pałacu, a w tym pałacu mieszkała najstarsza królowa. Świtek zabił smoka o dwunastu głowach, i uwolnił ją z zamknięcia. Królowa ucieszyła się, szybko zebrała swoje rzeczy, i wyszła na pole szerokie. Zamachnęła się czerwoną chusteczką, a tu złote królestwo w jajko się zwinęło; wzięła jajko, włożyła do kieszeni i poszła ze Świtkiem-junakiem swoich młodszych siostr szukać. Te zrobiły to samo: zwinęły swoje królestwa w jajka, zabrały ze sobą i ruszyły ku wyjściu z jamy. Wieczorek i Północek wyciągnęli swojego brata i trzy królowy na świat jasny. Przyjeżdżają wszyscy razem do swojego państwa, królowy potoczyły po szczerym polu swoje jajka, a one wtenczas w królestwa się zmieniły: miedziane, srebrne i złote. Król tak się uradował, że opisać nie sposób, zaraz oddał Wieczorkowi, Północkowi i Świtkowi swoje córki za żony, a Świtka uczynił następcą królewskiego tronu.

Thum. Małgorzata Leszko

Zor'ka, Večorka i Polunočka [w:] Russkie narodnye skazki v obrabotke Afanas'eva Aleksandra Nikolaeviča, <http://www.hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev83.php>

Materiał dla ucznia nr 2 – ćwiczenia z ekspresji głosowej

<i>Zamknij to okno. (zniecierpliwienie)</i>	<i>Nie możesz wyjść, bo się przeziębisz (troska)</i>
<i>Dostałam czwórkę z kartkówki. (zawód)</i>	<i>Kiedy skończy się ten film? (nuda)</i>
<i>Pójdę jutro do Maćka. (obietnica)</i>	<i>Nie wiedziałem, że tak długo to potrwa. (skrucha)</i>
<i>Jedziemy jutro do babci. (radość)</i>	<i>Tęcza na niebie! (zachwyt)</i>
<i>Co za człowiek z tego Kacpra. (wściekłość)</i>	<i>Zamknij okno (prośba)</i>
<i>Mama mnie pochwaliła, że ładnie sprzątnąłem pokój. (duma)</i>	<i>Narysowałeś za duże to drzewo. (przemądrzałość)</i>

<i>Zamknij to okno. (zniecierpliwienie)</i>	<i>Nie możesz wyjść, bo się przeziębisz (troska)</i>
<i>Dostałam czwórkę z kartkówki. (zawód)</i>	<i>Kiedy skończy się ten film? (nuda)</i>
<i>Pójdę jutro do Maćka. (obietnica)</i>	<i>Nie wiedziałem, że tak długo to potrwa. (skrucha)</i>
<i>Jedziemy jutro do babci. (radość)</i>	<i>Tęcza na niebie! (zachwyt)</i>
<i>Co za człowiek z tego Kacpra. (wściekłość)</i>	<i>Zamknij okno (prośba)</i>
<i>Mama mnie pochwaliła, że ładnie sprzątnąłem pokój. (duma)</i>	<i>Narysowałeś za duże to drzewo. (przemądrzałość)</i>

SCENARIUSZ NR 4

TEMAT: Bocianie łapy – pieczywo obrzędowe Słowian

OPRACOWANIE: Małgorzata Leszko, Katarzyna Dobrzyńska

CZAS: 120 minut

OBSZAR NAUCZANIA: II-III klasa szkoły podstawowej

TREŚCI NAUCZANIA ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

→ EDUKACJA POLONISTYCZNA

Uczeń:

- ☐ korzysta z informacji (uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji, czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym i wyciąga z nich wnioski);

→ EDUKACJA PLASTYCZNA

Uczeń:

- ☐ podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne).

CELE ZAJĘĆ

- ☐ zdobycie wiedzy dotyczącej pieczywa obrzędowego
- ☐ kształcenie umiejętności czytania ze zrozumieniem oraz wyciągania wniosków
- ☐ rozwinięcie umiejętności manualnych uczniów
- ☐ wzmacnianie postawy twórczej uczniów

METODY PRACY

- ☐ praca w grupach
- ☐ praca z tekstem
- ☐ wykład

UWAGI: Scenariusz zajęć może być realizowany podczas zajęć świetlicowych lub podczas zajęć zintegrowanych.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: rzutnik, piekarnik, artykuły spożywcze, miski, łyżki, kubki

PRZEBIEG LEKCJI

0

Przed zajęciami **podziel uczniów na czteroosobowe grupy** i poproś, by każda grupa przyniosła:

1

Rozpocznij lekcję od zapowiedzi, że tematem zajęć będzie **pieczywo obrzędowe**. Opowiedz krótko o znaczeniu chleba, posiłkując się informacjami zawartymi w **Materiale dla nauczyciela nr 1**.

2

Zapytaj uczniów, czy wiedzą, czym jest obrzęd. **Wyłumacz**, że pieczywo obrzędowe to pieczywo, które wykonuje się z okazji jakiegoś święta, np. Bożego Narodzenia czy ślubu, chrzcina.

3

Podziel uczniów na 4 grupy i każdej z nich rozdaj po jednej kartce oraz obrazku, które opisują jeden rodzaj pieczywa obrzędowego (**Materiał dla ucznia nr 1**). Przed lekcją wydrukuj obrazki, do których linki znajdują się w materiale. Poproś grupy, by **przeczytały swoje teksty** i odpowiedziały na pytania:

- ☐ jak wygląda ten rodzaj pieczywa?
- ☐ z jakim świętem związane jest to pieczywo?
- ☐ jakie tradycje mu towarzyszą?

4

Poproś teraz grupy, żeby **wymieniły się ze sobą informacjami** w trzech rundach:

Runda I: grupa 1 – grupa 2, grupa 3 – grupa 4

Runda II: grupa 1 – grupa 3, grupa 2 – grupa 4

Runda III: grupa 1 – grupa 4, grupa 2 – grupa 3.

5

Po upływie tego czasu poproś uczniów, żeby wrócili na swoje miejsca. **Zapytaj teraz każdą grupę** o jeden rodzaj pieczywa obrzędowego, którą mieli do opracowania ich koledzy. **Podsumuj krótko pracę uczniów** i skoryguj ewentualne błędy.

6

Przejdź do **omówienia zwyczaju pieczenia bocianich łap**. Powiedz, z jakiego powodu je pieczono i kiedy, a także jakie było ich przeznaczenie (**Materiał dla nauczyciela nr 2**).

7

Podziel uczniów na czteroosobowe grupy, zgodnie z podziałem według którego przynieśli materiały do pieczenia i rozdaj dzieciom pocięte i pomieszanym fragmenty przepisu na bocianie łapy (**Materiał dla ucznia nr 2**). Poproś uczniów, by **ułożyli przepis** w odpowiedniej kolejności.

8

Następnie wraz z uczniami **omów właściwy przepis**, prosząc ich, by podawali kolejne punkty i ewentualnie korygując błędy (**Materiał dla nauczyciela nr 2**).

9

Poproś uczniów o wyjęcie artykułów spożywczych, misek, łyżek oraz pozostałych materiałów do przygotowania bocianich łap. Stoły możesz obłożyć folią spożywczą lub papierem.

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

10

Poproś uczniów, by **przygotowali bocianie łapy**. Dla ułatwienia podpowiadaj, kiedy wykonać należy odpowiednią czynność i dawaj wskazówki praktyczne.

11

Kiedy uczniowie przygotowują już bocianie łapy, **włóż je na blachę** i zanieś do wypieczenia. Poproś uczniów, by w międzyczasie posprząтали swoje stanowiska.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Cz. I Materiały dla nauczyciela

- Materiał dla nauczyciela nr 1 – chleb nasz powszedni
- Materiał dla nauczyciela nr 2 – bocianie łapy

Cz. II Materiały dla ucznia

- Materiał dla ucznia nr 1 – pieczywo obrzędowe
- Materiał dla ucznia nr 2 – przepis na bocianie łapy

Materiał dla nauczyciela nr 1 – chleb nasz powszedni

CHLEB NASZ POWSZEDNI

Człowiek przynależy nie tylko do świata natury, ale do świata kultury. W kulturze zaś liczy się nie tylko zaspokojenie biologicznego głodu i dostarczenie odpowiednich składników pokarmowych. Znaczenie ma zarówno to, co jemy (np. zakazy żywieniowe – wieprzowina wśród muzułmanów i ortodoksyjnych żydów, wołowina wśród hindusów, mięso w okresie postu chrześcijańskiego; zwyczaje spożywania roślin i zwierząt, których w innych kulturach się nie je, np. mięso psa), jak i sposób jedzenia (różne rodzaje obróbki, np. jaja stuletnie w Chinach, kiszone śledzie w Szwecji, zsiadłe mleko w Polsce).

Szczególne znaczenie w wielu kulturach ma chleb – jako pokarm powszedni i podstawa pożywienia, a w chrześcijaństwie także symbol ciała Chrystusa.

Stąd chleb otoczony jest w kulturze ludowej czcią. Chleba nie wolno wyrzucić, nawet jeżeli jest zeschnięty; przez długi czas chleba nie krojono nożem, lecz tylko łamano w rękach, a przed rozpoczęciem bochna należało się przeżegnać. Znane jest też przekonanie, że nadeptanie na okruszki chleba powoduje, że „biedne duszyczki płaczą”. Na Śląsku wierzono niegdyś, że karą za położenie chleba spodem na wierzch będzie długie i męczące konanie. Do dzisiaj niektórzy uważają, że nie godzi się robić „kuleczek” z chleba i bawić się pieczywem.

Szczególne znaczenie dla człowieka ma pieczywo obrzędowe, tzn. takie, które wypieka się nie na co dzień, lecz przy okazji różnego rodzaju świąt: zarówno rodzinnych, takich jak śluby, chrzciny, jak i dorocznych, np. Wielkiejnocy, Dożynek.

Materiał dla nauczyciela nr 2 – bocianie łapy

BOCIANIE ŁAPY

Bocianie łapy to słodkie bułki, które wypiekano w Polsce wschodniej 25 marca. Jeszcze w czasach pogańskich dni, które towarzyszyły początkowi wiosny (a więc związane z równonocą wiosenną) uważano za szczególnie ważne – wyznaczały one przejście z rytmu zimowego do wiosennego: odradzającego się życia i rozpoczynających się prac rolniczych. Obchodom dni „przejścia” towarzyszyły różnorodne przesady i zwyczaje.

W czasach chrześcijańskich ustanowiono w dniu 25 marca święto Zwiastowania, jednak w kulturze ludowej dzień ten pozostał silnie związany ze zwyczajami rolniczymi. Do tego dnia obowiązywał niepisany zakaz prac na polu (zwłaszcza orki i siewu). W tym też dniu, który uznawano za początek wiosny, pieczono bułki nazywane bocianimi - lub busłowymi, od ludowej nazwy bociana „busioł” – łapami. Miały one zapewnić domownikom szczęście i pomyślność w porze wiosenno-letniej. Przede wszystkim jednak „bocianią łapę” wkładano do bocianich gniazd znajdujących się na dachach domostw, by w ten sposób zachęcić powracające z cieplejszych krajów ptaki do ponownego osiedlania się w tym miejscu. Bociany do tej pory uważane są za ptaki przynoszące szczęście.

PRZEPIS NA BOCIANIE ŁAPY

SKŁADNIKI

- 2 szklanki mąki pszennej
- 20 g drożdży (1/5 kostki)
- 1/4 szklanki mleka
- 5 łyżek cukru
- 1 jajko
- 1/4 szklanki oleju roślinnego
- szczypta soli
- roztrzepane jajko

1. Przygotować rozczyń: mleko lekko podgrzać i wsypać do niego pokruszone drożdże, pomieszać, dosypać 2 łyżki cukru oraz trochę mąki. Przykryć na chwilę ścierką i zostawić do wyrośnięcia ok. 15 minut.

2. W międzyczasie przygotować w misce ciasto: wsypać pozostałą mąkę, wbić jajko, dodać olej, resztę cukru i sól.

3. Kiedy rozczyń urośnie, dodać go do miski z ciastem, dokładnie wymieszać i zagnieść ciasto. Jeżeli ciasto jest za rzadkie, można dosypać trochę mąki.

4. Wyrośnięte ciasto podzielić na pięć kawałków.

5. Każdy kawałek dzielimy na dwie części: z jednej tworzymy płaski placuszek, drugą z kolei dzielimy na palce. Palce podklejamy pod owalny placek i w ten sposób otrzymujemy łapę. (Prawdziwe bocianie łapy robi się nieco inaczej, tzn. wycina się palce z jednego kawałka ciasta nożem. Jednak lepiej unikać dawania małym dzieciom noża i posłużyć się zaproponowanym powyżej, bezpiecznym sposobem).

6. Gotowe bocianie łapy smarujemy z wierzchu roztrzepanym jajkiem.

7. Wstawiamy do piekarnika nagrzanego na ok. 180 stopni na 15-20 minut, aż do momentu zrumienienia.

Materiał dla ucznia nr 1 – pieczywo obrzędowe

GRUPA I – KOROWAJ

http://www.potrawyregionalne.pl/media/Image/chleb/korowaj_1.jpg

Korowaj to duże okrągłe ciasto drożdżowe, które wypiekano z okazji ślubu. Znanie jest nie tylko w Polsce, ale i wśród innych ludów słowiańskich, m.in. w Serbii, Rosji, na Ukrainie czy w Bułgarii. Tradycyjnie korowaj pieczono ostatniego wieczoru przed ślubem w domu panny młodej. Nad wypiekami czuwały kobiety, a przez cały czas do izby, w której pieczono kołacz weselny, nie mógł zajrzeć żaden mężczyzna. Kołacz był bogato zdobiony ozdobami z ciasta, zwłaszcza warkoczami i ptaszkami, które zapowiadały liczne i szczęśliwe potomstwo.

GRUPA II – NOWE LATKA

<http://ethnomuseum.pl/blog/wp-content/uploads/2011/12/nowe-latko.jpg>

Nowe latka to pieczywo wypiekane w okresie Bożego Narodzenia i Nowego Roku. Składały się z niewielkiego krążka (kółka), na którym umieszczano małe figurki z ciasta: po bokach zwierzątka hodowlane, takie jak kury czy gęsi, a w środku figurkę gospodarza lub gospodyni. Nowych latek nie jedzono, lecz stawiano je lub zawieszano w chacie, tak by były widoczne. Wiercono, że pieczenie nowych latek przynosi szczęście.

GRUPA III – BYŚKI

<http://ethnomuseum.pl/blog/wp-content/uploads/2011/12/by%c5%9bki.jpg>

Byśki to małe figurki z ciasta, które przybierały postacie zwierząt domowych i hodowlanych. Były to więc m.in.: koniki, krówki, owieczki, kury, gęsi, ale również zwierzęta leśne: jelenki, zające, niedźwiadki. Wypiekano je w „Sylwestra”, czyli w przeddzień Nowego Roku. Według tradycji miały przynosić pomyślność w hodowli oraz zapewniać zdrowie, powodzenie i pomyślność w nowym roku. Rozdawano je dzieciom i nie zjadano, ale zatrzymywano je na pamiątkę.

GRUPA IV – PASKA

http://www.potrawyregionalne.pl/media/Image/pieczywoobrzedowe/paska_1.jpg

Paska to rodzaj okrągłego chleba wypiekanego z razowej mąki pszennej lub żytniej na Wielkanoc. Z wierzchu smarowano go słoniną i często dekorowano krzyżem. Podczas wyrabiania i pieczenia ciasta w kuchni nie mógł przebywać ani jeden mężczyzna. Na wszelki wypadek drzwi kuchenne zamykano na klucz lub podpieran je drągiem. Zdobieniem wypieku zajmowały się młode mężatki. Paska mogła być także dekorowana. Najczęściej paskę pieczono w Wielki Piątek.

Materiał dla ucznia nr 2 – przepis na bocianie łapy

Uporządkuj czynności pieczenia bocianich łap w odpowiedniej kolejności

Wstaw blachę do piekarnika nagrzanego na ok. 180 stopni na 15-20 minut, aż do momentu zrumienienia.

Na początek przygotuj rozczyń: mleko lekko podgrzej i wsyp do niego pokruszone drożdże, pomieszaj, dosyp 2 łyżki cukru oraz trochę mąki. Przykryj na chwilę ścierką i zostaw do wyrośnięcia ok. 15 minut.

Wyrobite i wyrośnięte ciasto podziel na pięć kawałków.

W międzyczasie przygotuj w misce ciasto: wsyp pozostałą mąkę, wbij jajko, dodaj olej, resztę cukru i sól.

Każdy kawałek podziel na dwie części: z jednej tworzymy płaski placuszek, drugą z kolei podziel na kolejne pięć kawałków, z których wyrobisz „ruloniki” na palce. Palce podklej pod owalny placek i w ten sposób otrzymasz łapę.

Kiedy rozczyń urośnie, dodaj go do miski z ciastem, dokładnie wymieszaj i zagnieć ciasto. Jeżeli ciasto jest za rzadkie, można dosypać trochę mąki.

Przed upieczeniem gotowe bocianie łapy posmaruj z wierzchu roztrzepanym jajkiem i wyłóż na blachę.

SCENARIUSZ NR 5

TEMAT: Zwyczaje słowiańskie – zwyczaje polskie

OPRACOWANIE: Małgorzata Leszko, Katarzyna Dobrzyńska

CZAS: 120 minut

OBSZAR NAUCZANIA: II-III klasa szkoły podstawowej

TREŚCI NAUCZANIA ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

→ EDUKACJA POLONISTYCZNA

Uczeń:

- ☐ korzysta z informacji (uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji, czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym i wyciąga z nich wnioski);

→ EDUKACJA PLASTYCZNA

Uczeń:

- ☐ podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne).

CELE ZAJĘĆ

- ☐ zdobycie wiedzy dotyczącej zwyczajów słowiańskich
- ☐ kształcenie umiejętności czytania ze zrozumieniem oraz wyciągania wniosków
- ☐ rozwinięcie umiejętności manualnych uczniów
- ☐ wzmacnianie postawy twórczej uczniów

METODY PRACY

- ☐ praca w grupach
- ☐ praca z tekstem
- ☐ mapa pojęciowa
- ☐ wykład

UWAGI: Scenariusz zajęć może być realizowany podczas zajęć świetlicowych lub podczas zajęć zintegrowanych.

PRZEBIEG LEKCJI

1

Rozpocznij lekcję od zapowiedzi, że tematem zajęć będą **święta i zwyczaje polskie**, które są pozostałością po zwyczajach słowiańskich.

2

Podziel uczniów na 3 grupy i rozdaj każdej z nich po jednej kartce z opisem zwyczaju wywodzącego się z czasów słowiańskich: Marzanny, Nocy świętojańskiej i Dożynek (**Materiał dla ucznia nr 1**). Rozdaj również każdej grupie kartkę formatu a2. Poproś uczniów, by przeczytali krótki tekst, a następnie stworzyli **plakat swojego zwyczaju**. Muszą na nim znaleźć się hasła i odpowiedzi na pytania:

- ☐ kiedy obchodzono zwyczaj?
- ☐ z jakim ważnym zjawiskiem w naturze łączy się ten zwyczaj?
- ☐ jaki był cel święta?
- ☐ jak przebiegało?

Powiedz jednak uczniom, że dla utrudnienia zabawy, **nie mogą nic pisać na swoich plakatach**, muszą więc posługiwać się wyłącznie rysunkami (np. zamiast jesieni mogą narysować opadające liście z drzew). Zapowiedz, że zadaniem poszczególnych grup będzie potem przedstawienie plakatu i jego omówienie przed klasą, tak by wszyscy wiedzieli, na czym polegał dany zwyczaj. Daj uczniom 20 minut. Podkreśl, że rolą uczniów jest takie zaprojektowanie plakatu, by wynikały z niego odpowiedzi na wszystkie 4 pytania.

3

Poproś poszczególne grupy o **prezentację swoich plakatów** i ich krótkie omówienie (około 5 minut na jedną grupę).

4

Po zakończeniu ćwiczenia krótko **podsumuj każdy zwyczaj** (możesz posłużyć się wiadomościami zawartymi w **Materiale dla nauczyciela nr 1**) oraz przedstaw uczniom **zdjęcia** poszczególnych świąt i tradycji, które omawiali (**Prezentacja dla nauczyciela**). Zwróć uwagę, że wszystkie święta związane są z rytmem przyrody, ponieważ dawniej ludzie w większym stopniu niż współcześnie żyli w zgodzie z naturą i od niej zależał ich byt. Podkreśl, że najważniejsze święta przypadają na czas „przejścia” między porami roku.

5

Opowiedz uczniom o jeszcze jednym **zwyczaju słowiańskim** - martenicami, który związany jest z Bułgarią. Posłuż się **Prezentacją dla nauczyciela**. Przeczytaj też uczniom **legendę** dotyczącą pochodzenia zwyczaju robienia marteniczek (**Materiał dla nauczyciela nr 2**). Następnie poproś uczniów, by na podstawie prezentacji i legendy odpowiedzi sobie w parach na pytania:

- ☐ z jakiego kraju pochodzi ten zwyczaj?
- ☐ kiedy wykonuje się martenice?
- ☐ co według legendy upamiętnia zwyczaj robienia marteniczek?
- ☐ jak wyglądają?
- ☐ po co się je robi?

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Daj uczniom 3-4 minuty na zastanowienie się, a potem przedyskutuj z całą klasą te pytania.

6

Powiedz uczniom, że teraz **tworzyć będą swoje martenice**: chłopca lub dziewczynkę. Rozdaj uczniom włóczkę i zgodnie z instrukcją (**Materiał dla nauczyciela nr 3**) wykonajcie laleczki.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Cz. I Materiały dla nauczyciela

- Materiał dla nauczyciela nr 1 – zwyczaje słowiańskie dzisiaj
- Materiał dla nauczyciela nr 2 – legenda
- Materiał dla nauczyciela nr 3 – instrukcja robienia martenicy
- Prezentacja dla nauczyciela

Cz. II Materiały dla ucznia

- Materiał dla ucznia nr 1

Materiał dla nauczyciela nr 1 – zwyczaje słowiańskie dzisiaj

MARZANNA

Zwyczaj topienia Marzanny pochodzi z czasów słowiańskich. Marzanna (nazywana też Śmiercichą lub Morą) była boginią symbolizującą śmierć i zimę, co wynika z samego rodowodu jej imienia (*mor* – ‘śmierć’). Kalendarzowy początek wiosny, 21 marca, był w kulturze słowiańskiej świętem przynoszącym nadzieję – kończyło się wtedy panowanie Marzanny, którą zastępował Jaryła – bóg wiosny i życia. Jare Gody zaczynały się od odpowiedniego powitania wiosny i symbolicznego zniszczenia zimy, czyli od utopienia lub spalenia słomianej kukły – Marzanny. Kukłę ubierano w ludzkie szaty, ozdabiano też wstążkami i koralikami, a następnie noszono w procesji „kołędników” wiosennych. Orszak chłopców chodził z Marzanną po całej wsi, od drzwi do drzwi, śpiewając piosenki, a przy okazji topiąc kukłę w każdej napotkanej kałuży i rzeczce. Dopiero pod wieczór procesja wychodziła poza obręb wsi – która w kulturze ludowej wyznacza koniec „tego”, oswojonego świata, i Marzannę palono oraz wrzucano do rzeki. Towarzyszyły temu różnego rodzaju hałasy, które odstraszały złe moce z zaświatów i przepędzały Śmiercichę: trzaskanie z biczu, gra na instrumentach, śpiewy, grzechotki. W ten sposób symbolicznie niszczone i wyprowadzano śmierć, a witano odradzające się na wiosnę życie.

DOŻYŃKI

Dożynki obchodzono w sierpniu, kiedy początek jesieni zbiegał się z symbolicznym zakończeniem zniw i letnich prac rolniczych oraz wyznaczał przejście w okres zamierania przyrody. Dożynki w dzisiejszych kształcie – jako święto plonów – obchodzone są dopiero od XVI wieku i to w kulturze ziemiańskiej, jednak w zwyczaju tym obecne są ślady archaicznych obrzędów z czasów pogańskich. Najprawdopodobniej chodzi o słowiańskie święto roślin i drzew, kiedy składano ofiary bóstwom urodzaju, dziękując im za plony. Przypadało ono na dzień 23 września – początek kalendarzowej jesieni. Dzisiaj sednem dożynkowych obchodów jest olbrzymi wieniec, pleciony z pozostawionych na polu kłosów oraz kwiatów i owoców (w przeszłości w środku wieńca znajdował się też młody drób z domowego inwentarza). Obfitość gatunków zbóż oraz owoców nie jest przypadkowa- dożynkowy wieniec symbolizował plony z całego roku. Gotowy wieniec zanoszono w procesji zniwiarzy do kościoła, a po poświęceniu ofiarowywano go gospodarzowi dożynek. Zwyczaj nakazywał, by wieniec przechować aż do przyszłego roku, a wykruszone z niego ziarno dosypać do worków zboża pod przyszłe zasiewy, aby w ten sposób zapewnić urodzaj. Dożyńkom towarzyszyły również zabawy z tańcami i śpiewami.

NOC ŚWIĘTOJAŃSKA

Noc świętojańska – wigilia św. Jana Chrzciciela, obchodzona w nocy 23/24 czerwca, w okolicach przesilenia letniego. Zwyczaje nocy świętojańskiej, żywe jeszcze do niedawna, takie jak skoki przez ognie, puszczanie wianków, kąpiel przed nocą, poszukiwanie kwiatu paproci) pochodzą z pradawnych czasów pogańskich i są związane ze świętem zwanym Nocą Kupały. Słowiańska kupalnocka miała sens

Materiał dla nauczyciela nr 1 – zwyczaje słowiańskie dzisiaj

oczyszczający, była świętem ognia i wody, a także miłości (stąd mówi się dziś czasem, że to słowiańskie Walentynki) oraz urodzaju. Święto było tak silnie zakorzenione w obrzędowości ludu, że w okresie chrześcijaństwa Kościół – nie mogąc kupalnych zwyczajów wypenić – zdecydował się nadać im inną, właściwą interpretację. Stąd wzięła się właśnie noc świętojańska – Jana Chrzciciela zaczęto wówczas nawet nazywać Janem Kupałą, co do tej pory zachowało się w Kościele prawosławnym.

Obchody nocy Kupały zaczynały się od rozpalenia we wsi ognisk, tzw. ogni sobótkowych, wokół których odbywały się rytualne tańce. Skoki przez ognisko miały znaczenie oczyszczające – chroniły przed chorobami i złymi mocami. Najbardziej jednak znaną tradycją świętojańską jest puszczanie wianków przez młode panny – dziewczęta plotły wianki z kwiatów, nakładały na nie płonące łuczywo, a następnie puszczały je w dół rzeki. Tam zaś czekali już chłopcy, którzy starali się wyłowić odpowiedni wianek, należący do „upatrzonej” właścicielki. Zwyczaj nakazywał, by starszyzna rodu zaakceptowała skojarzone w ten sposób pary, co było wyjątkiem od reguły stanowiącej, że kojarzenie małżeństw odbywało się poza wolą samych narzeczonych.

Materiał dla nauczyciela nr 2 – legenda

SKĄD SIĘ WZIĘŁY MARTENICE?

Jednym z najbardziej znanych zwyczajów w Bułgarii jest noszenie marteniczek – biało-czerwonych laleczek wykonanych z włóczki. Zwyczaj ten związany jest z legendą – przeczytajcie ją.

Asparuch – założyciel państwa bułgarskiego – wybrał się w poszukiwanie nowej ojczyzny, gdzie mógłby zamieszkać ze swoim ludem. Miał on siostrę, która bardzo martwiła się o los swojego brata. Na pamiątkę przed jego wyjazdem wręczyła Asparuchowi białą nitkę i poprosiła, by odesłał jej nitkę, kiedy szczęśliwie dotrze do dalekiego celu podróży. Jeśli znaleziona ziemia będzie żyzna i urodzajna, niech odeśle nią białą i czystą; jeśli jednak będzie musiał walczyć o panowanie nad nową krainą, niech zanurzy ją w swojej krwi i przyśle czerwoną.

Kiedy Asparuch dotarł do ziemi nad rzeką Dunaj, do dzisiejszej Bułgarii, zrozumiał, że kraina jest mlekiem i miodem płynąca, ale zdobyć ją nie będzie łatwo. Toczył okrutne boje, by uchronić swój kraj przed wrogami. Dlatego Asparuch wysłał swojej siostrze jaskółkę, której przywiązał do nóżki dwie nitki: białą na znak, że odnalazł piękną i żyzną ziemię, a czerwoną – na znak walki.

Siostra otrzymała wiadomość. Kiedy na wiosnę jaskółka wracała do Bułgarii, siostra Asparucha przyczepiła jej do nóżki bukiet kwiatów, zawiązany biało-czerwoną nitką. Asparuch tak ucieszył się z prezentu swojej kochanej siostry, że przypiął sobie do obrania biało-czerwoną nitkę, aby przypominała mu o siostrzanej miłości i chroniła go od nieszczęścia.

Był dzień 1 marca. Aby upamiętnić niezwykły i radosny dzień, Asparuch nakazał swoim poddanym, by od tej pory każdego roku przypinali sobie do ubrania ozdóbki z białych i czerwonych nici. Tak pojawiły się martenice.

Źródło:

<http://www.pk.org.pl/artykul.php?id=164>

Wszelkie prawa autorskie do materiału należą do jego autora, nie zaś do Stowarzyszenia Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Tekst nie jest dostępny na licencji Creative Commons.

Materiał dla nauczyciela nr 3 – instrukcja robienia marteniczek

Przygotuj pęczek białej wełny lub włóczki, długości około 25-30 cm. Przygotuj również krótszy i cieńszy pęczek białej nitki (10 cm) i kilka czerwonych nitek.

Weź dłuższy pęczek i upewnij się, że nitki są równo przycięte po obu stronach. Jeżeli to konieczne, utnij wystające nitki nożyczkami. Podziel pęczek nitek na kilka (co najmniej 4) równych części i ułóż je w rozgiądkę.

Pęczek, który położony jest na samej górze, przewiąż w połowie długą czerwoną nitką.

Podłóż wskazujący palec pod środek „gwiazdy” i unieś wszystkie nitki.

Materiał dla nauczyciela nr 3 – instrukcja robienia marteniczek

Następnie trzymając uniesioną gwiazdę w powietrzu, chwyć wszystkie nitki w garść drugą dłonią tuż pod palcem, który przytrzymuje nitki w powietrzu.

Weź kawałek czerwonej nitki i przewiąż w tym miejscu martenicę – w ten sposób otrzymasz głowę.

Następnie podziel tułów marteniczki na pół tuż pod głową.

Włóż krótszy pęczek nitek w środek marteniczki. Przewiąż kawałkiem czerwonej nitki powstałe w ten sposób ręce.

Zwiąż czerwoną nitką końcówki obu rąk.

Materiał dla nauczyciela nr 3 – instrukcja robienia marteniczek

Podziel dolną część martenicy na dwie równe części i przewiąż każdą z nich czerwoną nitką, tak by powstały spodnie.

Utnij zbyt długie nitki rąk i nóg, by powstały dłonie i stopy. Przytnij też czerwone nitki, które są zbyt długie.

Na koniec przewiąż tułów martenicy czerwoną nitką na skos. W ten sposób powstała biała laleczka – chłopczyk. Dziewczynkę robi się w ten sam sposób z czerwonej wełny, zostawiając jednak niezwiązaną „spódnicę” zamiast nogawek.

Material dla ucznia nr 1

GRUPA I - MARZANNA

Zwyczaj topienia Marzanny pochodzi z czasów słowiańskich. Marzanna - nazywana też Śmiercichą lub – była symbolem zimy i śmierci. 21 marca, w dniu, w którym zaczyna się wiosna, kończyło się panowanie Marzanny. Należało wtedy powitać nadchodzącą wiosnę. Dlatego w tym dniu palono i topiono słomianą kukłę. Ubierano ją w ludzkie szaty, ozdabiano wstążkami i koralikami, a następnie noszono w procesji. Chłopcy chodzili z Marzanną po całej wsi, od drzwi do drzwi, śpiewając piosenki, a przy okazji topiąc kukłę w każdej napotkanej kałuży i rzeczce. Dopiero pod wieczór procesja wychodziła poza obręb wsi i Marzannę palono oraz wrzucano do rzeki. Towarzyszyły temu różnego rodzaju hałasy, które przepędzały Śmiercichę: trzaskanie z biczu, gra na instrumentach, śpiewy, grzechotki. W ten sposób niszczone i wyprowadzano śmierć, a witano odradzające się na wiosnę życie.

GRUPA II - DOŻYNKI

Dożynki obchodzono w sierpniu, kiedy początek jesieni zbiegał się z zakończeniem żniw i letnich prac rolniczych. Dożynki wywodzą się od słowiańskiego święta roślin i drzew, kiedy składano ofiary bogom, dziękując im za urodzaj. Święto to obchodzono 23 września – w początek kalendarzowej jesieni. Głównym punktem dożynek jest dzisiaj olbrzymi wieniec, pleciony z pozostawionych na polu kłosów oraz kwiatów i owoców (w przeszłości w środku wieńca znajdowały się też żywe pisklęta czy kacuszki). Gotowy wieniec zanoszono do kościoła, a po poświęceniu darowywano go gospodarzowi. Zwyczaj nakazywał, by wieniec przechować aż do przyszłego roku, a ziarno, które wykruszyło się z wieńca, dosypać do zboża pod przyszłe zasiewy. Miało to zapewnić urodzaj także w przyszłym roku.

GRUPA III – NOC ŚWIĘTOJAŃSKA

Noc świętojańska –obchodzona w nocy 23/24 czerwca, w okolicach początku lata. Zwyczaje nocy świętojańskiej, pochodzą z prastarych czasów pogańskich i są związane ze świętem zwanym Nocą Kupały. „Kupalnocka” była świętem ognia i wody, a także miłości (stąd mówi się dziś czasem, że to słowiańskie Walentynki) oraz urodzaju.

Obchody nocy Kupały zaczynały się od rozpalenia we wsi ognisk, tzw. ogni sobótkowych, wokół których odbywały się tańce. Skoki przez ognisko miały znaczenie oczyszczające – chroniły przed chorobami i złymi mocami. Najbardziej jednak znaną tradycją świętojańską jest puszczanie wianków przez młode panny – dziewczęta plotły wianki z kwiatów, zapalały w nich łuczywo (coś podobnego do świeczki), a następnie puszczały je w dół rzeki. Tam zaś czekali już chłopcy, którzy starali się wyłowić odpowiedni wianek, należący do ich ukochanych. Zwyczaj nakazywał, by rodzice młodej pary, która dobrała się przez znalezienie wianka, zgodzili się na ich ślub.

SCENARIUSZ NR 6

TEMAT: Ceramika słowiańska

OPRACOWANIE: Małgorzata Leszko, Katarzyna Dobrzyńska

CZAS: 90 minut

OBSZAR NAUCZANIA: I-II klasa szkoły podstawowej

TREŚCI NAUCZANIA ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

→ EDUKACJA PLASTYCZNA

Uczeń:

- ☐ podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne).

CELE ZAJĘĆ

- ☐ zdobycie podstawowej wiedzy dotyczącej ceramiki użytkowej Słowian
- ☐ rozwinięcie umiejętności plastycznych uczniów
- ☐ wzmacnianie postawy twórczej uczniów

METODY PRACY

- ☐ praca w parach
- ☐ wykład
- ☐ ćwiczenia praktyczne

UWAGI: Scenariusz zajęć może być realizowany podczas zajęć świetlicowych lub podczas zajęć zintegrowanych.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: komputer, rzutnik, glina samoutwardzalna, folia spożywcza, patyczki do malowania, farby, pędzelki

PRZEBIEG LEKCJI

1

Rozdaj uczniom pocięte kształty naczyń ceramicznego (po jednym zestawie na parę – **Materiał dla ucznia nr 1**), nie mówiąc, co przedstawia zdjęcie. Poproś, by wspólnie uczniowie ułożyli kawałki zdjęcia w jeden obraz, a potem zastanowili się, co ono przedstawia.

2

Zapytaj uczniów, czy wiedzą, co przedstawia ułożono przez nie zdjęcie. Wyjaśnij, że zajęcia poświęcone będą ceramice.

3

Przejdź do prezentacji (**Prezentacja dla nauczyciela**). Wy tłumacz, czym jest ceramika i jakie jest jej znaczenie dla badania kultur dawnych. Wy tłumacz uczniom, jak wygląda proces rekonstruowania naczyń znalezionych przez archeologów i to, że jest podobny do układania puzzli, które było pierwszym ćwiczeniem na lekcji.

Przedstaw uczniom **sposoby wyrabiania** naczyń ceramicznych od momentu pozyskania gliny do jej wypieku. Wy tłumacz też, jakie było ich zastosowanie w kulturze słowiańskiej.

4

Rozłóż na stołach folię spożywczą i rozdaj uczniom po jednym kawałku gliny. Wy tłumacz, że będziecie teraz **lepić naczynia** słowiańskie jedną z dwóch metod: lepienie z jednego kawałka lub z paseczków gliny. Pokaż obydwa sposoby.

5

Po skończeniu pracy rozdaj dzieciom po jednym patyczku do szaszłyków. Rozdaj dzieciom także rysunki wzorów słowiańskich (**Materiał dla ucznia nr 2**) i powiedz, że teraz każdy ozdobi swoje naczynie wybranym wzorem lub kombinacją kilku wzorów.

6

Na koniec wy tłumacz, że glina jest **samoutwardzalna** i nie ma potrzeby, by ją wypiekać w piecu – wystarczy, że wyschnie na szkolnym parapecie przez jedną dobę.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Cz. I Materiały dla nauczyciela

→ Prezentacja dla nauczyciela

Cz. II Materiały dla ucznia

→ Materiał dla ucznia nr 1 – puzzle

→ Materiał dla ucznia nr 2 – wzory słowiańskie

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

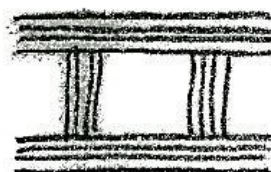
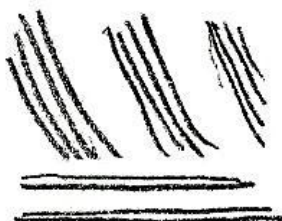
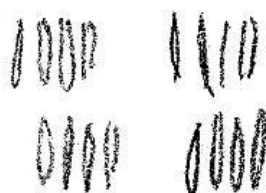
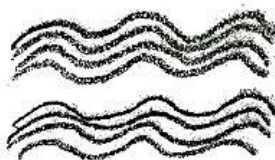
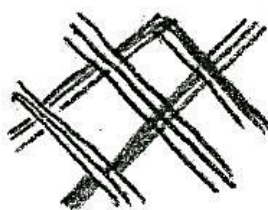
Materiał dla ucznia nr 1 – puzzle

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Material dla ucznia nr 2 – wzory ceramiki

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej. Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

POSŁOWIE

Mamy nadzieję, że przedstawione scenariusze okażą się przydatne i spotkają się z równie miłym przyjęciem, co prowadzone przez nas warsztaty. Planujemy również kontynuację naszych działań w przyszłych edycjach projektu, na które już teraz nie brakuje nam pomysłów.

Za pomoc i wsparcie w realizacji I edycji projektu **dziękujemy** naszym **Patronom i Partnerom**: Szkole Podstawowej im. 340 w Warszawie, Szkole Podstawowej nr 141 w Warszawie, Zespołowi Szkół nr 45 w Warszawie, Instytutowi Słowackiemu, portalowi Panorama Kultur, Stowarzyszeniu Antropologów Kultury „Etnosfera”, Czeskiemu Centrum w Warszawie, Rosyjskiemu Ośrodkowi Nauki i Kultury, Bałkanistyce.org, Stowarzyszeniu Polska-Bałkany, Kołu Naukowemu Sławistów UW, Centrum Twórczej Nauki Raz-Dwa, Innowatorium – Fundacji Wspierania Edukacji i Rozwoju, Stowarzyszeniu Barwy Kultury oraz INNOVA Concerts.

CZESKIE CENTRUM
ČESKÉ CENTRUM

PORTALBAŁKANY.eu

ADMINISTRATOR PORTALU:

STOWARZYSZENIE
POLSKA-BALKANY

Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej
ul. Pachnacza 38, 02-790 Warszawa
polska.serbia@gmail.com

Projekt współfinansowany przez Miasto
Stołeczne Warszawa - Biuro Edukacji

MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA

Dofinansowano ze środków Ministerstwa
Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

